Башҡортостан Республикаһы Ҡырмыҫҡалы районы муниципаль районы
Үтәгән ауылының төп дөйөм белем биреү мәктәбе муниципаль дөйөм
белем биреү бюджет учреждениеһы

Ҡаралды	Килешелде	Раҫланды
МБ ултырышында	Директор урынбаҫары	Мәктәп директоры
______Ибатуллина Т.В	______ Ибатуллина Т.В	______ Изрисова З.Н
Протокол №1 24.08.23й	Приказ№1 24.08.23 й	Приказ №1 24.08.23 й

Башҡорт теленән эш программаһы

1-4 класс

Содержание обучения в 1 классе.

Обучение грамоте.

Развитие речи. Речь (устная, письменная). Общение (беседа, диалог). Наблюдение за объектами, явлениями природы и пересказ увиденного на родном языке. Развитие речи (иллюстрации, сюжетные картинки). Слушание небольших текстов в исполнении учителя. Ответы на вопросы. Развитие речи. Иллюстрации учебника «Животный мир “Букваря”», «Котёнок путешествует», «Пчеловод. Ремёсла дедов», «Пчёлки на полянке» и другие. Малые жанры народного творчества (потешки, считалки и другие): «Котёнок путешествует», «Животный мир»и другие.

Слово и предложение. Слово как название предмета, признака предмета, действия предмета (ознакомительное, без терминов). Различение слов и предложений. Смысл предложения. Словосочетание
(ознакомительное). Графическая схема предложения. Служебные слова в предложении (һәм, менән, ғына-генә, ҡына-кенә). Вставка слова в предложение. Составление предложения из заданных слов.

Развитие речи. Иллюстрации учебника «Летние забавы», «Я – школьник!», «Моя семья», «Когда мама на работе», «Летние игры детей» и другие.

Фонетика. Звуки речи. Слово и звук. Гласные и согласные звуки. Твёрдые [а], [о], [у], [ы], мягкие [ә], [ө], [ү], [и], [э] (е) гласные звуки. Звуки слова. Графическая звуковая модель слова. Слог. Ударение в слове. Ударный слог. Ударный гласный звук.

Графика. Обозначение звука буквой.

Буквы Ә ә -А а, Ө ө О о. Чтение слов с ориентацией на гласный звук. Развитие речи. Сюжетные картинки, «Подарок деду», «Петух – хозяин нашего двора», «Приключения на пасеке у деда».

Буквы Ү ү – У у, Ээ (е), ы, Ии. Взаимосвязь структуры слова и его значения. Развитие речи. Сюжетные картинки «Цыплятки, мои цыплятки», «Берегите лес!», «Что должен знать пчеловод?».

Буквы М м, Н н, Р р, Л л. Развитие речи. Сюжетные картинки «Моя сестрёнка», «Москва – столица России», «Мой курай».

Буква Й й. Изучение слов со слогами (дифтонгами) □йә□, □йө□, □йо□, □йү□, □йы□,а также □әй□, □өй□, □ой□, □үй□, □ый□. Буквы Я я, Е е, Ё ё, Ю ю. Развитие
речи. Сюжетные картинки «Месяц май», «Соскучились по лету», «Башкирская лошадь».

Буквы Ғ ғ – Ҡ ҡ. Повторение букв Г г – К к, изученных на уроках обучения русской грамоте. Правила списывания предложения. Развитие речи
Сюжетные картинки «У нас гости», «Детские подвижные игры» («Гөргөлдәк»), «Мой щенок Пушок».

Буквы Д д -Т т. Правила списывания предложения. Развитие речи. Сюжетные картинки «Монумент Дружбы», «Счастливые дети разных народов», «Лиса и журавль».

Буквы Һ һ – Х х. Списывание текста. Развитие речи. Сюжетные картинки «Сабантуй». В.А. Осеева, рассказ «Что легче?».

Звук. Буквы Б б – П п, В в – Ф ф. Закрепление изученных букв. Взаимосвязь структуры слова и его значения. Развитие речи. Сюжетные картинки «Помогаю маме (папе)», «У нас во дворе», «Уфа – столица Башкортостана».

Буквы Ш ш – Ж ж, Ч ч – Щ щ, Х х, Ц ц. Твёрдый знак (ъ), мягкий знак (ь). Развитие речи. Сюжетные картинки «Я люблю природу». С.В. Михалков, сказка «Осёл и бобр».

Башкирский алфавит (42 буквы). Практическое применение алфавита.

Чтение. Чтение слова с ориентацией на гласный звук. Плавное слоговое чтение. Постепенный переход на плавное чтение целыми слова. Чтение с интонацией и паузами. Осознание смысла предложений при плавном чтении.

Начальные умения выразительного чтения рассказа, сказки, стихотворения.

Письмо. Ориентировка в тетрадном листе: горизонтальные, косые линии. Рабочая линия тетради. Начертание строчных и письменных строчек. Письмо букв, слогов, слов, предложений с соблюдением гигиенических норм. Списывание набора слов, предложения и текста. Письмо под диктовку

(обучающий диктант). Пробел между словами. Перенос слова. Списывание слогов, слов, предложений (для начала из трёх слов).

Орфография и пунктуация. Правильное соединение букв слова, раздельное написание слов. Прописная буква в начале предложения. Перенос слова. Знаки препинания в конце предложения (точка, вопрос).

Систематический курс.

Общие сведения о языке. Речь и общение. Язык – средство общения. Диалог. Развитие речи. Иллюстрация учебника. Ответы на вопросы.

Фонетика. Графика. Повторение: алфавит, названия букв, порядок букв в алфавите, звук и буква, согласные и гласные звуки. Мягкие и твёрдые гласные звуки. Согласные башкирского и русского языков (сравнение, сопоставление). Таблицы звуков.

Синтаксис. Лексика. Предложение как единица языка. Служебные слова в предложении. Установление связи слов в предложении при помощи смысловых вопросов. Вставка слова в предложение. Графическая схема предложения. Слово как единица языка. Слово как название предмета, признака предмета, действия предмета (повторение). Использование служебных слов (һәм, менән, ғына-ҡына, генә-кенә) в устной и письменной речи. Развитие речи: иллюстрации учебника, тексты.

Орфоэпия. Произношение звуков и сочетаний звуков в словах. Специфический характер ударения в башкирских словах.

Слова, состоящие только из твёрдых [а], [о], [у], [ы] или только из мягких [ә], [ө], [ү], [и], [э] (е) гласных звуков (закон сингармонизма, без термина, ознакомительно).

Орфография и пунктуация. Правописание слов: правильное соединение букв слова, раздельное написание слов. Прописная буква в начале предложения. Прописная буква в моём имени и фамилии. Небуквенные графические средства: пробел между словами, знак переноса. Перенос слова.

Знаки препинания (точка, вопросительный знак) в конце предложения.
Развитие речи. Общение с учителем, со сверстниками. Ответ на обращение. Составление предложений, небольших текстов по сюжету картин, иллюстраций, материалам учебника. Работа с текстами учебника. Наблюдение за объектами, явлениями природы и пересказ увиденного на родном языке.

Виды речевой деятельности.

Слушание. Интонирование звуков речи. Составление звуковой модели слов. Слушание говорящего (учителя, других обучающихся). Понимание и осознание прочитанного учителем текста. Устное составление высказываний с использованием иллюстраций, заданий учебника. Заучивание стихотворений, рассказывание сказок и другие.

Говорение. Первоначальное понятие о слове. Предмет и слово. Называние предметов, объектов окружающей действительности, рассказ по иллюстрациям, картинкам учебника на родном языке. Выбор средств, приёмов общения (диалог, дискуссия). Общение со сверстниками (диалог), поддержка диалога на родном языке.

Чтение. Чтение слогов, слов, предложений, текстов. Осознанное чтение условия задания, алгоритма выполнения работы. Чтение слов по графической звуковой модели учебника. Осознанное чтение предложений целыми словами. Осознанное чтение текста. Работа над смыслом прочитанного, переработка информации, обобщение.

Письмо. Автоматизация правильного соединения букв по каллиграфическим нормам. Списывание слов и предложений, проверка написанных слов и предложений. Письмо под диктовку слов, предложений, небольшого текста.

Практическая работа. Использование алфавита в практической жизни (составление списка фамилий других обучающихся своего ряда, своей малой группы).

Содержание обучения во 2 классе.

Общие сведения о языке. Речь и общение.
Язык – как основное средство общения. Диалог. Этикет общения.

Фонетика и графика.

Повторение: алфавит, буква (звук). Смыслоразличительная функция звуков. Замена буквы слова и наблюдение за смыслом слова. Различение специфических звуков и букв башкирского языка (ғ-ҡ, ҙ-ҫ и другие). Согласные и гласные звуки. Мягкие гласные [ə], [ө], [ү], [е] (в середине и в конце слова), твёрдые гласные [а], [о], [у], [ы]. Специфическое языковое явление башкирского языка: чередование в словах согласных звуков [ғ]-[ҡ], [г]-[к], [б]-[п]. Дифтонги [йə], [йө], [йү], [йы], [йо] в начале и в середине слова. Буквы е, ю, я, обозначающие два звука в начале слова.

Развитие речи.

Иллюстрации «В стране Букв», «Мои любимые игры», «Школьные праздники».

Орфоэпия.

Особенности ударения в башкирском языке: как правило, ударение падает на последний звук. При присоединении окончания к слову переход ударения на последний слог.

Лексика.

Слово как единица языка. Определение значения слова по тексту или по толковому словарю. Наблюдение за использованием в речи слова с одинаковым и противоположным значением.

Состав слова (морфемика).

Корень слова как обязательная часть слова. Однокоренные слова. Признаки однокоренных (родственных) слов. Выделение в словах корня и окончания (простые случаи). Роль окончания в связи слов предложения.

Морфология.

Слова, обозначающие название предмета. Вопросы «кем?» («кто?»), «нимә?» («что?»), употребление в речи. Слова, обозначающие признак предмета. Вопрос «ниндәй?» («какой?»), употребление в речи. Слова, обозначающие действие предмета. Вопрос «ни эшләй?» («что делать?»), употребление в речи. Служебные слова (дә-да, ҙә-ҙа, лә-ла, тә-та и другие).

Синтаксис.

Порядок слов в предложении. Слово, обозначающее действие, как правило, в конце предложения.

Орфография и пунктуация.

Правописание слов: написание слов с буквами ө-о, ү-у, э в начале слова, е в середине слова, написание слов с буквой э в начале слова, буква е (звук [э]) в середине слова, слова с буквой й (дифтонги [йә], [йө], [йү], [йе] (в середине и в конце слова), [йо, (йы)], В в (звуки [ү]-[у]) в начале слова, прописная буква в начале предложения, в именах собственных (имена людей, клички животных). Перенос слова. Знаки препинания в конце предложения. Контроль и самоконтроль при проверке собственных и предложенных текстов.

Развитие речи.

Составление предложений, небольших текстов по сюжету иллюстраций, материалам учебника. Наблюдение за объектами, явлениями природы и пересказ увиденного. Составление (формулировка) вопроса и умение его задавать для уточнения тех или иных деталей выполнения задания или предстоящей работы.

Речевая деятельность.

Понятие об устной и письменной речи, составление предложений, его графическая схема и другие.

Слушание. Слушать и слышать сказанное. Получать нужную информацию из сказанного и выделять главную мысль.

Чтение. Чтение слов, предложений, текстов. Чтение условия упражнений, заданий и составление плана выполнения. Понимание высказывания для его выразительного озвучивания. Поиск (чтение) информации или пояснения в первоисточниках.

Говорение. Формирование форм общения (диалог, монолог, дискуссия). Совершенствование умения общения в коллективе.

Речевая культура. Обращение друг к другу, разговорные особенности:с учителем, одноклассниками, родственниками, незнакомцами. Место общения. Время общения. Общение в разных жизненных ситуациях.

Содержание и формы речи.

Речевые ситуации: обращение, вопрос, призыв, просьба, спор, диалогии другие.

Средства речи: ударение, тон, сила голоса, тембр голоса, пауза, мимика, жесты. Создание условий для удачного диалога с собеседником. Умение выслушать мнение собеседника, тактично высказать своё мнение, усвоение правил культурного диалога. Орфоэпические формы речи.

Письмо. Каллиграфические нормы записи букв. Правильное соединение букв. Правильное списывание слов, предложений из заданного текста. Запись слов, предложений под диктовку. Запись из услышанного теста нужной информации. Маленькие тексты: письмо, поздравление, сказки, пословицы и другие.

Номинативная функция слова. Его значение в речи. Слова, обозначающие действие предмета. Словосочетания. Их графическое обозначение.

Слова, обозначающие признаки предмета. Словосочетания. Их графическое обозначение.

Содержание обучения в 3 классе.

Общие сведения о языке.

Русский язык как государственный Российский Федерации. Родной (башкирский) язык – второй государственный язык Республики Башкортостан. Язык – средство сообщения информации. Общение на родном языке. Диалог. Этикет общения.

Фонетика и графика.

Звонкие и глухие согласные звуки. Парные согласные по звонкости и глухости, мягкости и твёрдости в заимствованных словах в башкирском языке. Использование алфавита при работе со словарями, справочниками.

Орфоэпия. Нормы произношения звуков и сочетаний звуков в башкирских словах. Ударение в словах в соответствии с нормами современного башкирского литературного языка (повторение). Особенности произношения слов с буквой в в начале слова: ваҡыт – [уаҡыт], Вəсилə – [үəсилə] и другие. Использование орфоэпического словаря для решения практических задач.

Развитие речи. Иллюстрации учебника.

Лексика.

Лексическое значение слова (повторение). Прямое и переносное значение слова (ознакомление), синонимы, антонимы (повторение).

Состав слова (морфемика).

Корень как обязательная часть слова. Однокоренные (родственные) слова, признаки однокоренных слов, выделение в слове корня. Окончание как изменяемая часть слова (повторение изученного).

Однокоренные слова и формы одного и того же слова. Корень. Окончание – значимые части слова. Формообразующие и словообразующие окончания слов.

Морфология.

Части речи. Имя существительное: общее значение, вопросы, употребление в речи. Имена существительные единственного и множественного числа. Имена существительные, обозначающие одушевлённые и неодушевлённые предметы. Особенности одушевлённых имён существительных в отличие от русского языка (только люди входят в одушевлённые, все остальные объекты живой, например, животные, а также неживой природы, являются неодушевленными). Категория как принадлежность имён существительных. Выражение категории принадлежности имени существительного с помощью слов: мой (минең), твой (һинең), наш (беҙҙең), с помощью прибавления окончания -ныҡы, -неке, -ноҡо, -нөкө, -дыҡы, -деке, -доҡо, -дөкө, -тыҡы, -теке, -тоҡо, -төкө, -ҙыҡы, ҙеке, -ҙоҡо, -ҙөкөк корню слова. Образование имён существительных путём сложения и повторения слов. Имя прилагательное: общее значение, вопросы, употребление в речи.

Виды прилагательных:

1) основной (төп): ҡыҙыл таҫма – красная лента,

2) условный (шартлы): яҙғы ел – весенний ветер.

Смысловая связь имени прилагательного с именем существительным. Глагол. Значение, вопросы, употребление в речи. Грамматические признаки глагола (число, лицо). Место глагола в предложении (в конце предложения).

Смысловая связь глагола с именем существительным.

Синтаксис.

Предложение. Установление при помощи смысловых (синтаксических) вопросов связи между словами в предложении. Главные члены предложения – подлежащее и сказуемое. Второстепенные члены предложения. Предложения распространённые и нераспространённые. Наблюдение за однородными членами в предложении.

Орфография и пунктуация.

Орфографическая зоркость как осознание места возможного возникновения ошибки, способы решения орфографической задачи. Контроль и

самоконтроль при проверке собственных и предложенных текстов. Использование орфографического словаря для уточнения написания слова.

Правила правописания и их применение: Прописная буква в именах, фамилиях, кличках животных, географических названиях городов, сёл и других (повторение), названия книг и произведений, газет, журналов, правописание окончаний в заимствованных словах в башкирском языке, раздельное написание служебных слов (дә-да, ҙә-ҙа, лә-ла, тә-та), слова, с буквами, обозначающие два звука (е, ё, ю, я), слова с удвоенными согласными, окончания имён существительных, в корне которых только гласные ө – о (өкө – өкөнөң, һоло – һолоноң) и другие.

Развитие речи.

Виды речи (устная и письменная речь). Диалог. Речевые средства, помогающие формулировать и аргументировать фактами своё мнение в диалоге. Договариваться и приходить к общему мнению, выводу в совместной деятельности. Контролировать и устно координировать действия при проведении парной и групповой работы. Составление монолога, текста.

Речевая деятельность.

Слушание, говорение. Устная и письменная речь. Устное высказывание. Общение. Выступление перед аудиторией. Письмо. Дневник.

Сочинение небольших текстов (рассказов, сказок и других).

Чтение и письмо. Чтение текстов заданий, упражнений и их условий выполнения. Чтение текстов разного жанра в учебнике. Письменная фиксация устной речи (записанная от руки или напечатанная на мониторе речь). Письменная речь: изложение, сочинение, письмо, дневник, СМСсообщения. Книга, учебник, журналы, газеты. Рассказ, повесть, роман, сказка, стихотворение. Малые жанры: пословицы-поговорки, загадки. Правописание названий художественных книг, учебников, журналов и газет, а также названий произведений.

Содержание обучения в 4 классе.

Общие сведения о языке.

Многообразие языков и культур на территории Российской Федерации, в том числе в Республике Башкортостан. Родной (башкирский) язык – средство общения, источник духовно-нравственного развития, правильная устная и письменная речь как показатель общей культуры человека. Различные методы познания языка: наблюдение, анализ, мини-исследование, проект.

Фонетика и графика.

Система звуков башкирского языка. Характеристика, сравнение, анализ, классификация вне слова и в слове по заданным параметрам.

Орфоэпия.

Правильная интонация в процессе говорения и чтения. Нормы произношения звуков и сочетаний звуков. Ударение в словах в соответствии с нормами современного башкирского литературного языка. Использование орфоэпического словаря башкирского языка при определении правильного произношения слов и для решения практических задач.

Лексика.

Использование в речи синонимов, антонимов, омонимов, пословиц, поговорок. Выявление в предложенных предложениях и текстах многозначности слов. Устная и письменная речь. Многозначность слова.

Повторение: переносное значение слова, синонимы, антонимы, омонимы.

Состав слова (морфемика).

Состав изменяемых слов. Выделение в словах окончания, корня (повторение изученного).

Морфология.

Части речи. Имя существительное. Повторение: грамматическое значение, формы имени существительного (число, лицо, падежи). Заимствованные слова и особенности их окончаний. Разбор имени существительного как части речи.

Имя прилагательное. Общее значение, вопросы, употребление в речи (повторение пройденного). Степени сравнения имён прилагательных. Образование имени прилагательного (простые случаи). Разбор имени прилагательного как части речи.

Местоимение. Общее значение, вопросы, употребление в речи. Разряды местоимений. Использование личных местоимений для устранения неоправданных повторов в тексте.

Глагол (повторение). Значение, вопросы, грамматические признаки (число, лицо, время), употребление в речи. Основной глагол, состоящий только из корня. Образование глагола добавлением окончания. Разбор глагола как части речи.

Наречие. Значение, вопросы, употребление в речи. Виды наречий. Образование наречий (простые случаи). Наречие и имя прилагательное (сравнение). Их функции в предложении.

Имя числительное (ознакомительно). Значение, вопросы, употребление в речи.

Синтаксис.

Повторение: особенности структуры предложения в башкирском языке, главные и второстепенные члены предложения. Однородные подлежащие и сказуемые. Слова-обращения в предложении. Повторение: устная и письменная речь, текст, заглавие, смысловые части текста. Многозначность слова (синонимы, антонимы, омонимы). Исконно башкирские фразеологизмы. Письмо сочинения или проектная работа.

Орфография и пунктуация.

Повторение правил правописания в 1, 2, 3 классах. Орфографическая зоркость как осознание места возможного возникновения ошибки. Контроль и самоконтроль при проверке собственных и предложенных текстов (повторение и применение на новом орфографическом материале).

Использование орфографического словаря для уточнения написания слова.

Правила правописания и их применение: Прописная буква в именах, фамилиях, кличках животных, географических названиях городов, сёл, стран и других (повторение), названия книг, газет, журналов, правописание окончаний в заимствованных словах в башкирском языке, раздельное написание служебных слов (ғына-генә, ҡына-кенә, дә-да, ҙә-ҙа, лә-ла, тә-та), слова, с разделительными (твёрдыми, мягкими) знаками перед буквами, обозначающими два звука (е, ё, ю, я), слова с удвоенными согласными, окончания имён существительных, в корне которых только гласные ө – о (повторение), правописание названий художественных книг, учебников, журналов и газет, а также названий произведений (повторение).

Развитие речи.

Повторение и продолжение работы, начатой в предыдущих классах: ситуации устного и письменного общения (письмо, поздравительная открытка, рекламная информация и другие), диалог, монолог, текст и отражение темы текста или основной мысли в заголовке. Изложение (подробный устный и письменный пересказ текста, выборочный устный пересказ текста).

Чтение. Изучающее, ознакомительное чтение. Тема и основная мысль текста, заголовок текста с использованием темы и основной мысли, составления плана к заданным текстам.

Поиск информации, заданной в тексте в явном виде. Формулирование простых выводов на основе информации, содержащейся в тексте.

Интерпретация и обобщение содержащейся в тексте информации.

Письмо. Сочинение как вид письменной творческой работы. Письмо (после предварительной подготовки) сочинения по заданным темам.

Корректирование текстов (заданных и собственных) с учётом точности, правильности, богатства и выразительности письменной речи.

Речевая деятельность.

Слушание, говорение. Устная и письменная речь.

Слушание и понимание сказанного. Получение нужной информации из сказанного и выделение главной мысли. Общение. Формирование форм общения (диалог, монолог, дискуссия). Создание ситуаций общения с учётом цели, места общения и того, с кем оно происходит, выбор языковых средств в ситуации общения. Составление устного диалогического и монологического высказывания (4–6 предложений), соблюдая орфоэпические нормы, правильную интонацию, нормы речевого взаимодействия, создание небольших устных и письменных текстов (3–5 предложений) для конкретной ситуации письменного общения. Совершенствование умения общаться в коллективе. Умение выслушать мнение собеседника, тактично высказать своё мнение, усвоение правил культурного диалога. Речевые ситуации: обращение, вопрос, призыв, просьба, спор, диалог. Средства речи: ударение, тон, сила голоса, тембр голоса, пауза, мимика, жесты.

Чтение. Осознанное чтение текста заданий, упражнений и их условий выполнения. Понимание прочитанного, переработка полученной информации и её практическое использование.

Письмо. Списывание текстов объёмом не более 70 слов, письмо под диктовку объёмом не более 65 слов с учётом изученных правил правописания.

Письмо текста (заданного) с исправлением орфографических ошибок,с внесением дополнений и поправок в содержании, вычёркивания лишнего и повторов, исправления неудачно построенных предложений, устранения различного рода речевых ошибок. Письменная фиксация устной речи (записанная от руки или напечатанная на мониторе речь). Письменная речь: изложение, сочинение, письмо, дневник, СМС-сообщения.

Планируемые результаты освоения программы по родному (башкирскому) языку на уровне начального общего образования.

В результате изучения родного (башкирского) языка на уровне начального общего образования у обучающегося будут сформированы следующие личностные результаты:

1) гражданско-патриотического воспитания: становление ценностного отношения к своей Родине, в том числечерез изучение родного (башкирского) языка, являющегося частью историии культуры страны; осознание своей этнокультурной и российской гражданской идентичности, понимание статуса родного (башкирского) языка в Российской

Федерации и в субъекте; сопричастность к прошлому, настоящему и будущему родного края,в

том числе при работе с учебными текстами; уважение

к своему и другим народам России; первоначальные

представления о человеке как члене общества, о

правах и ответственности, уважении и достоинстве человека, о нравственноэтических нормах поведения и правилах межличностных отношений, через работу с учебными текстами;

2) духовно-нравственного воспитания:

признание индивидуальности каждого человека;

проявление сопереживания, уважения и доброжелательности (в том числе с использованием языковых средств для выражения своего состояния и чувств);

неприятие любых форм поведения, направленных на причинение физического и морального вреда другим людям (в том числе связанного с использованием недопустимых средств языка); 3) эстетического воспитания: уважительное отношение и интерес к художественной культуре,

восприимчивость к разным видам искусства, традициям и творчеству своего и других народов; стремление к самовыражению в искусстве слова, осознание важности

родного языка как средства общения и самовыражения;

4) физического воспитания, формирования культуры здоровья и эмоционального благополучия:

соблюдение правил здорового и безопасного (для себя и других людей) образа жизни в окружающей среде (в том числе информационной) в процессе языкового образования; бережное отношение к физическому и психическому здоровью, выбор приемлемых способов речевого самовыражения, соблюдение норм речевого этикета;

5) трудового воспитания: осознание ценности труда в жизни человека и общества, ответственное потребление и бережное отношение к результатам труда, навыки участияв различных видах трудовой деятельности, интерес к различным профессиям

(в том числе через примеры из учебных текстов); 6) экологического воспитания: бережное отношение к природе, формируемое в процессе работынад

текстами; неприятие действий, приносящих вред природе; 7) ценности научного познания: первоначальные представления о научной картине мира (в том числе

первоначальные представление о системе родного (башкирского) языка); познавательные интересы, активность, инициативность, любознательность и самостоятельность в познании (в том числе познавательный интерес к изучению родного (башкирского) языка).

В результате изучения родного (башкирского) языка на уровне начального общего образования у обучающегося будут сформированы познавательные универсальные учебные действия, коммуникативные универсальные учебные действия, регулятивные универсальные учебные действия, умения совместной деятельности.

У обучающегося будут сформированы следующие базовые логические действия как часть познавательных универсальных учебных действий:

сравнивать различные языковые единицы, устанавливать основаниядля сравнения языковых единиц, устанавливать аналогии языковых единиц, сравнивать языковые единицы и явления родного (башкирского) языка с языковыми явлениями русского языка; объединять объекты (языковые единицы) по заданному признаку; определять существенный признак для классификации языковых

единиц, классифицировать предложенные языковые единицы; находить закономерности и противоречия в языковом материале на

основе предложенного учителем алгоритма наблюдения; выявлять недостаток информации для решения учебной и

практической задачи на основе предложенного алгоритма;

устанавливать причинно-следственные связи в ситуациях наблюдения за языковым материалом, делать выводы.

У обучающегося будут сформированы следующие базовые исследовательские действия как часть познавательных универсальных учебных действий:

определять разрыв между реальным и желательным состоянием языкового объекта (речевой ситуации) на основе предложенных учителем вопросов; с помощью учителя формулировать цель, планировать изменения

языкового объекта, речевой ситуации; сравнивать несколько вариантов решения задачи, выбирать наиболее

подходящий (на основе предложенных критериев); выполнять

по предложенному плану проектное задание;

формулировать выводы и подкреплять их доказательствами на основе результатов проведенного наблюдения за языковым материалом

(классификации, сравнения, исследования); прогнозировать возможное развитие процессов, событий и их

последствия в аналогичных или сходных ситуациях.

У обучающегося будут сформированы умения работать с информацией как часть познавательных универсальных учебных действий:

выбирать источник получения информации: словарь, справочник; согласно заданному алгоритму находить в предложенном источнике

(словаре, справочнике) информацию, представленную в явном виде;

распознавать достоверную и недостоверную информацию самостоятельно или на основании предложенного учителем способа её проверки (с помощью словарей, справочников); соблюдать с помощью взрослых (учителей, родителей, законных представителей) правила информационной безопасности при поиске информации в Интернете (информации о написании и произношении слова, о значении слова, о происхождении слова, о синонимах слова);

анализировать и создавать текстовую, видео-, графическую, звуковую

информацию в соответствии с учебной задачей; самостоятельно создавать схемы, таблицы для представления лингвистической информации, понимать лингвистическую информацию, зафиксированную в виде таблиц, схем.

У обучающегося будут сформированы умения общения как часть коммуникативных универсальных учебных действий:

воспринимать и формулировать суждения, выражать эмоции в

соответствии с целями и условиями общения в знакомой среде; проявлять уважительное отношение к собеседнику, соблюдать правила

ведения диалога и дискуссии; признавать возможность существования разных точек зрения; корректно и аргументированно высказывать своё мнение; строить речевое высказывание в соответствии с поставленной задачей; создавать устные и письменные тексты (описание, рассуждение, повествование); подготавливать небольшие публичные

выступления;

подбирать иллюстративный материал (рисунки, фото, плакаты) к

тексту выступления.

У обучающегося будут сформированы умения самоорганизации как части регулятивных универсальных учебных действий:

планировать действия по решению учебной задачи для получения результата; выстраивать последовательность выбранных действий.

У обучающегося будут сформированы умения самоконтроля как части регулятивных универсальных учебных действий:

устанавливать причины успеха (неудач) учебной деятельности; корректировать свои учебные действия для преодоления речевыхи орфографических ошибок.

У обучающегося будут сформированы умения совместной деятельности:

формулировать краткосрочные и долгосрочные цели (индивидуальные с учётом участия в коллективных задачах) в стандартной (типовой) ситуации на основе предложенного формата планирования, распределения промежуточных шагов и сроков; принимать цель совместной деятельности, коллективно выстраивать действия по её достижению (распределять роли, договариваться, обсуждать процесс и результат совместной работы); проявлять готовность руководить, выполнять поручения, подчиняться; ответственно выполнять свою часть работы; оценивать свой вклад в общий результат;

выполнять совместные проектные задания с использованием предложенных образцов.

Предметные результаты изучения родного (башкирского) языка.

К концу обучения в 1 классе обучающийся научится: воспринимать на слух речь учителя на башкирском языке; повторять за учителем слова, словосочетания, предложения; распознавать слова, обозначающие название предмета, признак

предмета, действие предмета (ознакомительно, без
терминов); различать слово и предложение; слушать и
понимать смысл предложения; составлять графическую
схему предложения;
использовать устно при составлении предложенийи в разговорной речи
служебные слова (һәм, менән, ғына-генә, ҡына-кенә); вставлять слово в
предложение для углубления смысла предложения; различать звук и
букву; различать гласные и согласные звуки;
составлять простую звуковую графическую модель слова (из 3–5
звуков);
определять ударный звук в слове; понимать, что ударение в башкирском слове падает на последний слог
(звук); изучить буквы алфавита, их названия, понимать функцию алфавита;
записывать по буквам услышанное слово или предложение; составлять
звуковую модель слова, состоящую из 3–4 звуков,
преобразовать её в буквенную запись слова; ориентироваться в тетрадном листе: различать горизонтальные, косые
линии, рабочую линию тетради; писать буквы правильно, соединять их по
каллиграфическим нормам; сравнивать начертания элементов букв, находить их сходства и
отличия; правильно соединять буквы слова, раздельно писать слова в
предложении; списывать предложение (3–4 слова), текст из 3–4 предложений (12–15
слов); читать слова с ориентацией на гласный
звук;

читать плавно слогами и постепенно переходить на чтение целыми словам; списывать с учебника, доски слоги, слова, предложения (для начала из

трёх слов); писать под диктовку слова (из 3–4 букв), предложение (из 3–4 слов); осознавать роль языка как основного инструмента общения людей, овладения знаниями, добывания информации; участвовать в учебном диалоге под руководством учителя при

обсуждении учебного материала; осознавать, что в алфавите буквы представлены в определённом порядке, узнавать одинаковые буквы алфавита башкирского и русского языков;

различать мягкие гласные [ә], [ө], [ү], [э] и твёрдые гласные звуки [а],

[о], [у], [ы];

наблюдать и рассматривать таблицы гласных и согласных звуков

(ознакомительное); на слух

различать звуки слова;

составлять звуковую модель слова, состоящую из 4–5 звуков; сравнивать небольшие слова, отличающиеся одним звуком; наблюдать за словом и сравнивать, сопоставлять, анализировать их

звуки;

распознавать повествовательное и вопросительное предложения в

тексте; слушать данные виды предложений (озвучивает учитель) и слышать интонацию, повторять за учителем и далее автоматизировать чтение с выражением; правильно составлять предложение (из 3–5 слов) и рассказ (из 4–5

предложений) по иллюстрациям, наблюдениям, заданному набору слов; определять на слух самостоятельные (название предмета, признак предмета, действие предмета) и служебные слова (һәм, менән, ғына-ҡына, генә-кенә), в тексте подчёркивать их соответствующими линиями, уместно использовать их в устнойи письменной речи; распределять заданные слова по значению (название предмета, признак предмета, действие предмета) на группы (части речи, без термина) и обозначать данную группу слов единой графико-символической схемой; работать с толковым словарём, изучать смысл

незнакомого слова; осознавать на слух специфическое произношение слов с твёрдыми [а],

[о], [у], [ы] и мягкими [ә], [ө], [ү], [и], [э] гласными звуками;

распознавать в тексте мягко произносимые и твёрдо произносимые

исконно башкирские слова; проводить микроисследование: наблюдать, сравнивать и сопоставлять

слова башкирского и русского языков (мәл – [мәл], мял – [м’ал]);
слушать слова и определять в слове ударный слог (гласный звук) и

понимать, что ударение в башкирском слове падает на последний слог (звук);

писать заглавную букву в начале предложения, в именах и фамилиях

людей; использовать небуквенные графические средства: пробел между

словами, знак переноса; ставить знаки препинания (точка, вопросительный знак) в конце

предложения; контролировать и оценивать свою работу, корректировать записи букв,

слова и предложения; проверять и исправлять ошибки в
списанном тексте;

автоматизировать правильное письмо букв алфавита, соединений букв

в слове и раздельное написание слов в предложении; списывать предложение (5–6 слов), текст из 5–6 предложений (10–15

слов); писать под диктовку (обучающий диктант, 10–15
слов).

Предметные результаты изучения родного (башкирского) языка.

К концу обучения во 2 классе обучающийся научится:

составлять предложение (3–5 слов, небольшие тексты 3–5 предложений) по сюжету иллюстраций, материалам учебника; наблюдать за объектами, явлениями природы и пересказывать

увиденное на родном языке; определять значение слова по контексту или по толковому словарю; выделять из устной башкирской речи нужную информацию; правильно использовать в устной и письменной речи слова, обозначающие предмет, действие предмета, признак предмета, и служебные слова; определять виды предложений (повествовательное, вопросительное) и читать их с правильной интонацией;

понимать изменение смысла слова при замене одной буквы (звука) слова другой буквой (звуком); различать парные гласные по мягкости (твёрдости) [ә] – [а], [ө] – [о],
[ү] – [у]и непарные [ы], [и], [э];

наблюдать специфическое языковое явление башкирского языка: чередование в словах согласных звуков [ғ] – [ҡ], [г] – [к], [б] – [п]; распознавать слова, обозначающие название предмета и отвечающие на
вопросы «кто?», «что?»; распознавать слова, обозначающие действие предмета и отвечающие на
вопрос «что делать?»; распознавать слова, обозначающие признак предмета, отвечающие на
вопрос «какой?»; понимать роль (функцию) служебных слов (дә-да, ҙә-ҙа, лә-ла, тә-та,
генә-кенә, ғына-ҡына); правильно писать слова с мягкими гласными [ә], [ө], [ү], [и], [э] (в
середине слова) и твёрдыми гласными [а], [о], [у], [ы]; правильно писать слова с сочетаниями [йә], [йө], [йү], [йы], [йо] в
начале и в середине слова; понимать правило написания слов с буквами е, ю, я, обозначающими
два звука в начале слова; учитывать особенности написания слов с буквами е, ё, ю, я,
заимствованными из русского языка, и башкирских слов с этими же буквами; понимать, что ударение в башкирских словах, как правило, падает на

последний слог и при добавлении окончания перемещается на последний слог; понимать особенности произношения слов с буквой в начале слова; правильно списывать тексты (7–8 предложений) с выделением орфограмм; выделять в словах корень и окончание (простые случаи).

Предметные результаты изучения родного (башкирского) языка.

К концу обучения в 3 классе обучающийся научится:

объяснять значение башкирского языка как государственного языка Республики Башкортостан и русского языка – как государственного языка Российской Федерации; осознавать, что овладение правильной устной и письменной речью –

основное условие получения знаний, развития личности; понимать языковые явления: прямое и переносное значение слова (простые случаи), распознавать слова с одинаковым и противоположным значением; распознавать на слух гласные и согласные звуки;

различать парные согласные по звонкости и глухости, мягкости и твёрдости в заимствованных словах в башкирском языке; использовать алфавит при работе со словарями, справочниками и

другими; соблюдать правильную интонацию в процессе говорения и чтения; ставить ударение в словах в соответствии с нормами современного башкирского литературного языка; использовать орфоэпический словарь для решения практических задач; производить звуко-буквенный анализ слова (в словах с орфограммами); определять функцию разделительных мягкого и твёрдого знаков в

словах; выделять из текста слова, имеющие прямое и переносное значением; выделять корень и окончание слова, подбирать к заданному слову однокоренные (родственные) слова; распознавать имя существительное: общее значение, вопросы,

употребление в речи; осознавать особенности одушевлённых (неодушевлённых) имён
существительных в башкирском языке в отличие от русского языка; различать два вида категории принадлежности имён существительных
в башкирском языке: с помощью слов мой (минең), твой (һинең), наш (беҙҙең), с помощью прибавления окончания -ныҡы, -неке, -ноҡо, -нөкө, дыҡы, -деке, -доҡо, -дөкө, -тыҡы, -теке, -тоҡо, -төкө, -ҙыҡы, -ҙеке, -ҙоҡо, ҙөкөк корню слова; различать два способа образования имён существительных – способы
сложения и повторения слов; распознавать имя прилагательное: общее значение, вопросы,
употребление в речи, виды прилагательных (основной и условный);
распознавать наречие: значение, вопросы, употребление в речи; распознавать глагол (общее значение, вопросы, употребление в речи); изменять глаголы по числам, лицам;

устанавливать при помощи смысловых (синтаксических) вопросов связи между словами в предложении; определять и подчёркивать в предложениях текста главные и
второстепенные члены; выделять различия распространённого и нераспространённого
предложений; определять однородные члены в
предложении;

осознавать место возможного возникновения ошибки и находить способы решения орфографической задачи; контролировать и осуществлять самоконтроль при проверке
собственных и предложенных текстов; использовать орфографический словарь для уточнения написания

слова; пользоваться правилами правописания следующих орфограмм:

Прописная буква и правильное написание названий административных районов и городов республики, названий книг, газет, журналов; раздельное написание служебных слов (дә-да, ҙә-ҙа, лә-ла, тә-та); слова, с буквами, обозначающими два звука (е, ё, ю, я); слова с удвоенными согласными в заимствованных словах;

определять вид предложения по цели высказывания и по эмоциональной окраске; формулировать и аргументировать фактами своё мнение в диалоге; контролировать и устно координировать действия при проведении

парной и групповой работы; писать небольшие тексты: изложение, сочинение, письмо, СМС-

сообщение (4–6 предложений); правильно списывать тексты (8–9 предложений) с выделением

орфограмм; записывать под диктовку текст (55–

60 слов).

Предметные результаты изучения родного (башкирского) языка. К концу обучения в 4 классе обучающийся научится:

осознавать многообразие языков и культур на территории Российской Федерации, осознавать родной язык как одну из главных духовнонравственных ценностей каждой народности России; понимать, что родной (башкирский) язык – средство общения,

источник духовно-нравственного развития; осознавать правильную устную и письменную речь как показатель

общей культуры человека; соблюдать правильную интонацию в процессе говорения и чтения; выявлять в предложениях и текстах многозначность слова; осознавать особенности структуры предложения в башкирском языке;

определять однородные подлежащие и сказуемые предложения; находить и объяснять значение слова-обращения в предложении; использовать на практике общения устную и письменную речь; составлять текст, делить его на смысловые части и озаглавливать; наблюдать и выделять в тексте многозначные слова (исконно

башкирские фразеологизмы; наблюдать, сравнивать, анализировать, классифицировать звуки по

заданным параметрам;

пользоваться орфоэпическим словарём башкирского языка при определении правильного произношения слов; проводить разбор по составу слов с однозначно выделяемыми

морфемами, составлять схему состава слова; определять принадлежность слова к определённой части речи; определять грамматические признаки имён существительных: число,

лицо (категорию принадлежности), падеж; распознавать заимствованные слова (имена существительные) в

заданном тексте (простые случаи); соблюдать правила правописания

окончаний (простые случаи)

заимствованных слов (имён существительных); распознавать в тексте имена прилагательные; различать степени сравнения имени прилагательного; давать характеристику имени прилагательному как части речи; использовать имена прилагательные при составлении предложений,

текстов; распознавать в тексте

местоимения; осознавать значение

наречия;

участвовать в мини-исследовательской деятельности: наблюдать за именем существительным и местоимением, определять их сходства и различия; определять местоимения личные, указательные, вопросительные; определять грамматические признаки глагола: число, лицо, время,

способ образования; проводить разбор глагола
как части речи; распознавать виды наречий;
участвовать в мини-исследовательской деятельности: определить сходстваи отличия наречия и имени прилагательного, их функции в предложении;
выделять из текста имена числительные;

распознавать имя числительное: определять значение, вид имени числительного, задавать к нему вопрос, правильно употреблять в речи; наблюдать за образованием имени числительного (простые случаи); различать предложение, словосочетание и слово; классифицировать предложения по цели высказывания; различать распространённые и нераспространённые предложения; распознавать предложения с однородными членами, использовать
предложения с однородными членами в речи; производить синтаксический разбор простого предложения; находить место орфограммы в слове и между словами по изученным
правилам; применять изученные правила правописания, в том числе: Прописная буква в названиях книг, газет, журналов, правописание окончаний в заимствованных словах в башкирском языке, раздельное написание служебных слов (ғына-генә, ҡына-кенә, дә-да, ҙә-ҙа, лә-ла, тә-та), разделительный твёрдый и мягкий знакив башкирских словах перед буквами е, ё, ю, я, слова с удвоенными согласными в именах существительных и глаголах; правильно списывать тексты объёмом не более 70 слов;

писать под диктовку объёмом не более 65 слов с учётом изученных правил правописания; находить и исправлять орфографические и пунктуационные ошибкипо
изученным правилам; осознавать ситуацию общения (с какой целью, с кем, где происходит
общение), выбирать языковые средства в ситуации общения; строить устное диалогическое и монологическое высказывания (4–6

предложений), соблюдая орфоэпические нормы, правильную информацию, нормы речевого взаимодействия;

создавать небольшие устные и письменные тексты (3–5 предложений)для конкретной ситуации письменного общения (письма, поздравительные открытки и другие); определять тему и основную мысль текста, самостоятельно озаглавливать текст с использованием темы и основной мысли; составлять план к заданным текстам;

осуществлять подробный пересказ текста (устно и письменно); осуществлять выборочный пересказ текста (устно);

писать (после предварительной подготовки) сочинения по заданным темам; использовать ознакомительное, изучающее чтение, поиск информации, формулировать устно и письменно простые выводы на основе прочитанной (услышанной) информации, интерпретировать и обобщать содержащуюся в тексте информацию; объяснять своими словами значение изученных понятий;

работать над уточнением значения слова с помощью толкового словаря и других источников.

Тематик планлаштырыу

1-се класс

Бүлек	**Программа йөкмәткеһе**	**Уҡыусыларҙың эшмәкәрлеге төрҙәре**
Грамотаға өйрәтеү (48 с.)		
Синтаксис. Лексика. Телмәр үҫтереү (7 ч.)	Телмәр(һөйләү/яҙма). Предметтың атамаһын, билдәһен,эш-хәрәкәтен белдергән һүҙҙәр(терминдарһыҙ,танышыу маҡсатында). Яҙыу.Хәреф элементтарын яҙыу, штрихлау, һүрәттәр буяу.Телмәр үҫтереү.«Йәйге уйындар», «Мин – уҡыусы!»	Уҡыу диалогы. Телмәр ситуацияларын булдырыу. Уҡытыусы артынан һүҙҙәрҙе, һүҙбәйләнештәрҙе, һөйләмдәрҙе тыңлау һәм ҡабатлау. Үҙеңә йүнәлтелгән телмәрҙе аңлай белеү. Һорауҙарға яуап биреү. Һүҙҙәрҙе айырыу: предметты, хәрәкәтте, билдәләне белдергән һәм ярҙамсы һүҙҙәр. Дәфтәр битендә горизонталь, ҡыя һыҙыҡтарҙы, эш һыҙыҡтарын айырыу. Хәреф элементтарын яҙыу, штрихлау, һүрәттәрҙе буяу. «Йәйге уйындар», «Мин - мәктәп уҡыусыһы!» тигән дәреслектәге иллюстрация буйынса әңгәмә (диалог). Һорауҙарға яуаптар. «Йәйге уйындар», «Мин - мәктәп уҡыусыһы!» картиналары буйынса һөйләмдәр, текстар төҙөү.

	Һөйләм.Һөйләмгә һүҙҙәр ҡуйыу. Ярҙамсы һүҙ төркөмдәре.Һөйләмдә ярҙамсы һүҙ төркөмдәрен (һәм, менән, ҡына-кенә, ғына-генә) ҡулланыу. Һөйләмдең график моделе.Хәрефтәрҙе яҙыу элементтары.Телмәр үҫтереү. «Минең ғаиләм», «Әсәйем эштә саҡта», «Балаларҙың йәйге уйындары» сюжетлы картиналары.	Һөйләмде тыңлау һәм мәғәнәһен аңлау. Һөйләмдең график моделен төҙөү. Бирелгән һүҙҙәр менән һөйләмдәр төҙөү (3 - 4 һүҙҙән). Һөйләмдә ярҙамсы һүҙҙәрҙе таныу (һәм, менән, ҡына-кенә, ғына-генә). Уларҙы һөйләү телмәрендә ҡулланыу. «Минең ғаиләм», «Әсәйем эштә саҡта», «Балаларҙың йәйге уйындары» сюжетлы картиналар буйынса буйынса эш: 3-4 һүҙҙән торған һөйләмдәр төҙөү. Хәрефтәрҙе яҙыуға әҙерлек: штрихлау, буяу, хәреф элементтарын яҙыу.
Фонетика. Орфоэпия Телмәр үҫтереү (6 ч.)	Телмәр өндәре. Һүҙ һәм өн. Өндө һүҙҙән айырып алыу һәм дөрөҫ интонация менән әйтеү. Һүҙҙә өндәрҙең эҙмә-эҙлелеге. Һүҙҙең график өн моделе. Телмәр үҫтереү. «Әлифбала» хайуадар донъяһы», «Бесәй сәйәхәт итә» һүрәттәре. Хәреф элементтарын яҙыу.	Өндө тыңлау. Айырым өндәрҙе телмәр (һүҙ) ағымынан айырып алыу һәм дөрөҫ интонация менән әйтеү. Һүҙҙә өндәрҙең эҙмә-эҙлелеген билдәләү. Һүҙҙең график өн моделен төҙөү. Нәҙек □ә□, □ө□, □ү□, □э □(е) һуҙынҡыларын □а□, □о□, □у□, □ы□ ҡалын һуҙынҡыларынан ишетеп айыра белеү. Бер өн менән айырылған бәләкәй һүҙҙәрҙе сағыштырыу. Һүрәттәр буйынса эш: «Әлифбала» хайуадар донъяһы», «Бесәй ҡайҙа бараһың». Бармаҡ мускулдарын эшкәртеү, ҡул моторикаһын үҫтереү: штрихлау, буяу, хәреф элементтарын яҙыу

	Һүҙ һәм өн. Һуҙынҡы һәм тартынҡы өндәрҙе айырыу. Айырыу ысулдары. Ҡалын [а], [о], [у], [ы]; нәҙек [ә], [ө], [ү], [и], [э] һуҙынҡы өндәре. Һүҙҙең график өн моделе. Ижек. Һүҙ баҫымы. Баҫымлы ижекте дөрөҫ интонация менән әйтеү. Халыҡ ижадының бәләкәй жанрҙары (һамаҡтар, һанашмаҡтар һәм башҡалар). Улар менән уйын-импровизация. Телмәр үҫтереү. «Умартасы. Олатайҙар һөнәрҙәре», «Аҡландағы бал ҡорттары».	Һүҙҙе тыңлау. Өндө һүҙҙән айырып алыу һәм дөрөҫ интонация менән әйтеү. Һуҙынҡы һәм тартынҡы өндәрҙе айырыу. һуҙынҡы («тешләшмәй») һәм тартынҡы («тешләшә») торған өндәрҙе айырыу ысулын эҙләү. Символик билдәләр ярҙамында тауышты график теркәү. 3-4, 4-5 өндән торған һүҙ моделен төҙөү. Һуҙынҡыларҙы ҡалын [а], [о], [у], [ы]; нәҙек [ә], [ө], [ү], [и], [э] өндәргә бүлеү. Һүҙҙе ижектәргә бүлеү ысулын аңлау «Һүҙ баҫымы» төшөнсәһен аңлау Башҡорт һүҙендәге баҫымдың башлыса һуңғы ижеккә (һуҙынҡы өнгә) төшөүен аңлау. Халыҡ ижадының бәләкәй жанрҙары менән ҡыҙыҡһыныу (һамаҡтар, һанашмаҡтар һәм башҡалар) һәм уның йөкмәткеһе буйынса уйын-импровизацияла ҡатнашыу. «Бесәйкәй, ҡайҙа юл тоттоң?» һанашмағын инценировкалау. «ата-бабалар һөнәренә өйрән!», «Аҡландағы бал ҡорттары» һүрәттәре буйынса эш. Бармаҡ мускулдарын эшкәртеү, ҡул моторикаһын үҫтереү: штрихлау, буяу, хәреф элементтарын яҙыу
Графика.Фонетика. Лексика. Телмәр үҫтереү. (33с.)	Хәреф. Өн. Алфавит. Өндөң график сағылышы. Һүҙҙең өн моделе. Өйрәнелгән хәрефтәрҙе һүҙҙең график моделендәге шаҡмаҡҡа ҡуйыу: Әә-Аа, Өө-Оо. Һүҙҙәрҙе һуҙынҡы өнгә иғтибар йүнәлтеп уҡыу. Хәрефте яҙыуы. Телмәр үҫтереү. «Олатайға бүләк», «Әтәс - ихатабыҙ	Алфавитты, ундағы хәреф атамаларын өйрәнеү, алфавит функцияһын төшөнөү. (Әә-Аа, Өө-Оо) хәрефтәрен өйрәнеү. Һүҙҙең өн моделе. Өн һәм хәреф айырмаһы. Өндө хәреф менән билдәләү. Өйрәнелгән хәрефкә һүҙҙәр һайлау. «Әлифба» дәреслеге менән эшләү. Әә-Аа, Өө-Оо хәрефтәрен һүҙҙең график моделе шаҡмаҡтарына ҡуйыу һәм уҡыу. Иғтибарҙы һуҙынҡы өнгә йүнәлтеп, ижектәр, һүҙҙәр (график схемаға таянып)

	хужаһы», «Олатайым янында умарталыҡтағы мажаралар» һүрәттәре. Халыҡ кәсептәрен, йолаларынн өйрәнеү	уҡыу. Дәреслектәге «Йорт һәм ҡырағай хайуандар», «Балһөйәр мажаралары» һүрәттәре буйынса эш. Халыҡ кәсептәрен, тйолаларын өйрәнеү. Кешеләрҙең хеҙмәт ҡаҙаныштарына һаҡсыл, хөрмәт менән ҡарарға өйрәнеү. Бармаҡ мускулдарын эшкәртеү, ҡул моторикаһын үҫтереү: штрихлау, буяу, хәреф элементтарын яҙыу
	Үү-У хәрефтәре. Дәрестәрендә хәрефтәр менән яҙылған Рус теле грамотаһына грамотаһына өйрәтеү дәрестәрендә өйрәнгән Ээ (е), ы, Ии хәрефтәрен нығытыу. Һүҙҙең график өн моделен төҙөү. Уны һүҙҙең хәреф яҙмаһына үҙгәртеү. Һүҙҙәрҙе һуҙынҡы өнгә иғтибар итеп уҡыу. Хәрефтәрҙе яҙыу. Телмәр үҫтереү. «Себештәрем,минең себештәрем», «Урманды һаҡлағыҙ!», «Умартасы нимә белергә тейеш?»һүрәттәре.	Алфавиттың Үү - Уу хәрефен өйрәнеү. Ээ (е), Ии, Ыы хәрефтәрен ҡабатлау. Һүрәттәр буйынса эш: «Өтәстәр», «Урманды һаҡла!», «Үҫкәс умартасы булырмын». Хәрефтәрҙе дөрөҫ яҙыу, берберeһе менән тоташтырыу. Бармаҡ мускулдарын эшкәртеү, ҡул моторикаһын үҫтереү: штрихлау, буяу, хәреф элементтарын яҙыу. Контроль һәм баһалау, яҙылған хәрефтәрҙе төҙәтеү.

	Мм, Нн, Рр, Лл хәрефтәре. Әә– Аа, Өө– Оо, Үү– Уу, Ээ– Ыы– Ии хәрефтәрен нығытыу.Һуҙынҡы һәм тартынҡы хәрефтәрҙең таблицаһы.Һүҙҙәрҙе күсереп яҙыу ҡағиҙәләре. Өлгө буйынса һүҙҙәрҙе күсереп яҙыу. Телмәр үҫтереү. «инең һеңлем», «Мәскәү –Рәсәйҙең баш ҡалаһы », «Минең ҡурайым» һүрәттәре.	Алфавиттың Мм, Нн, Рр, Лл хәрефтәрен өйрәнеү. .Хәреф элементтарының һыҙмаһын сағыштырыу, уларҙың оҡшашлыҡтарын һәм айырмалыҡтарын асыҡлау. Хәрефтең график образын үҙләштереү буйынса эш. Яңы хәреф менән һүҙҙәр уҡыу. Һуҙынҡылар, тартынҡылар таблицаһын өйрәнеү. Һүҙҙе яҙыу ҡағиҙәләрен өйрәнеү(күҙәтеү, сағыштырыу, классификация). Бирелгән өлгөнән һүҙҙәрҙе (2 - 3 һүҙ) күсереп алыу. «Минең һеңлем», «Мәскәү - Рәсәйҙең баш ҡалаһы», «Музыка ҡоралдары» иллюстрациялары буйынса эш. Халыҡ музыка ҡоралдарына ҡыҙыҡһыныу тәрбиәләү. Бармаҡ мускулдарын
		эшкәртеү, ҡул моторикаһы үҫеше: штрихлау, буяу, хәреф элементтары яҙыу. Һүҙҙә хәрефтәрҙе дөрөҫ тоташтырыу һәләтен автоматлаштырыу.

	Йй хәрефе. Яя, Ее, Ёё, Юю хәрефтәре.), □йә□, □йө□, □йо□, □йү□, □йы□, шулай уҡ □әй□, □өй□, □ой□, □үй□, □ый□ ижектәре (дифтонгылар) булған һүҙҙәрҙе уҡыу һәм яҙыу. Һүҙҙең график өн моделен төҙөү. Уны һүҙҙең хәрефле яҙмаһына үҙгәртеү. Һөйләм башындағы баш хәреф, фекер аҙағындағы нөктә. Өйрәтеүсе диктант. Телмәр үҫтереү. «Май айы», «Йәйҙе һағындылар», «Башҡорт аты» һүрәттәре.	Алфавиттың Йй, Яя, Ее, Ёё, Юю хәрефтәрен өйрәнеү, □йә□, □йө□, □йо□, □йү□, □йы□, шулай уҡ □әй□, □өй□, □ой□, □үй□, □ый□ ижектәре (дифтонгылар) булған һүҙҙәрҙе уҡыу һәм яҙыу. Ике өндө белдергән я, е, ё, ю хәреф/өндәре үҙенсәлектәрен өйрәнеү өсөн телмәр ситуациялары булдырыу. Орфографик хата булырлыҡ осраҡтарҙы күҙаллау һәм иҫкәртеү Һүҙҙең график өн моделен төҙөү һәм уны һүҙҙең хәрефле яҙмаһына үҙгәртеү. Диктант итеп ижектәрҙе (6 - 7 ижек) йәки ҡыҫҡа һүҙҙәрҙе (4 - 5 һүҙ) яҙыу. 2 - 3 һөйләмдән торған тексты уҡыу. Һүҙҙең хәрефтәрен дөрөҫ тоташтырыу ,һөйләмдә һүҙҙәрҙе айырым яҙыу. «Май айы», «Йәмле йәй», «Йәйләүҙә» һүрәттәре буйынса эш. Уҡыу эшмәкәрлегендә үҙаллылыҡты, үҙ ҡылыҡтарың өсөн шәхси яуаплылыҡты үҫтереү Бармаҡ мускулдарын эшкәртеү, ҡул моторикаһын үҫтереү: штрихлау, буяу, хәреф элементтарын яҙыу Ишетелгән һүҙ йәки һөйләмде дәфтәргә хәрефтәр менән яҙыу.
	Ғғ–Ҡҡ хәрефтәре. Уларҙың специфик үҙенсәлектәре. Рус теле грамотаһына өйрәтеү дәрестәрендә танышҡан Гг–Кк хәрефтәрен ҡабатлау. Һөйләмдәрҙе күсереп яҙыу ҡағиҙәләре. Өйрәтеү диктанты. Телмәр үҫтереү. «Һорау-яуаптар» уйыны. «Беҙҙә ҡунаҡтар», «Гөлгөлдәк», «Минең көсөгөм - Пушок» һүрәттәре	Башҡорт алфавитының үҙенсәлекле Ғғ – Ҡҡ хәрефтәрен өйрәнеү. Гг-Кк хәрефтәрен ҡабатлау. Күҙәтеү, сағыштырыу, өйрәнгән өндәрҙе (хәреф) анализлау нигеҙендә уҡыу диалогы. Г, к, ғ, ҡ хәрефтәренә һүҙҙәр уйлап табыу (төркөмдәр араһында «Кемдә һүҙҙәр күберәк?» уйын-ярышы). Яңы хәрефтәр менән һүҙҙәр, һөйләмдәр, текстарҙы уҡыу һәм яҙыу. Ижектәрҙе (6 - 7 ижек) йәки ҡыҫҡа һүҙҙәрҙе (4 - 5 һүҙ) ижекләп яҙыу. Телмәр үҫтереүгә йүнәлтелгән «Һорауяуаптар» уйыны: уҡыусы «Ни өсөн?» һорауы менән башланған һөйләм әйтә, башҡалар иһә, үҙ яуабын «сөнки» һүҙен файҙаланып яуап бирә. Һорауға яуапты

		тулы һәм, ҡайһы саҡта, бер һүҙ менән дә бирергә мөмкин. Бирелгән темаға һәм «Ҡунаҡ килә», «Гөргөлдәк», «Көсөгөм» һүрәттәре буйынса текст (хикәйә) төҙөү. Хәрәкәт уйындары хаҡында һөйләшеү. Уйын ҡағиҙәләрен тикшереү. Бармаҡ мускулдарын эшкәртеү, ҡул моторикаһын үҫтереү: штрихлау, буяу, хәреф элементтарын яҙыу.
	Ҙҙ, ҫ. хәрефтәрен өйрәнеү. Рус теле грамматикаһына өйрәтеү дәрестәрендә өйрәнелгән Зз, Сс хәрефтәрен ҡабатлау. Һөйләмдәрҙе уҡыу техникаһы. Яңы хәрефтәр менән ижектәр, һүҙ, һөйләмдәр яҙыу. Өйрәтеүсе диктант. Телмәр үҫтереү. Әкиәт йөкмәткеһенә төшөнөү. «Ике кәзә», «Ҡомһоҙ эт» әкиәттәре иллюстрацияһы.	Алфавиттың Зз-ҙҙ, Сс-ҫ хәрефтәрен өйрәнеү. Уларҙың специфик үҙенсәлектәре. Яңы хәрефтәрҙең график образын үҙләштереү буйынса эш. Зз, Сс хәрефтәрен ҡабатлау. Яңы хәрефтәр менән һүҙҙәрҙе,һөйләмдәрҙе ижекләп талғын уҡыу. Өйрәнелгән хәрефтәр менән ижектәрҙән үҙ аллы . Һүҙҙәр, һүҙбәйләнештәр төҙөү. Диктант яҙыу (өйрәтеүсе диктант). Аралашыу ситуацияһына тап килерлек тел сараларын үҙ аллы һайлау эше. «Ике кәзә», «Ҡомһоҙ эт» әкиәттәре иллюстрациялары буйынса эш. Әкиәттең йөкмәткеһе буйынса эш: әкиәт, геройҙар,асылын билдәләү. Тормош тәжрибәһенә таянып фекер алышыу, һорауҙар бирә һәм яуапты баһалай белеү. Һүҙлек запасын байытыу. Диалогик, монологик телмәр үҫтереү. Бармаҡ мускулдарын эшкәртеү, ҡул моторикаһын үҫтереү: штрихлау, буяу, хәреф элементтарын яҙыу.

	Дд-Тт хәрефтәре. теленең үҙенсәлекл өндәре [г]–[к], [ғ] [ҫ], [з]–[с], –[ҡ], [ҙ]– Һөйләмде [д]–[т]. ҡағиҙәләре. күсереү үҫтереү. Телмәр монументы», халыҡ«Дуҫлыҡ балалары», «Төл «Төрлө иллюстрациялары. бәхетле кө менән	Алфавиттағы Дд – Тт хәрефтәрен өйрәнеү. Парлы үҙенсәлекле өндәрҙең: [г]–[к], [ғ]–[ҡ], [ҙ]–[ҫ] таблицаһын өйрәнеү өсөн уҡыу ситуацияларын булдырыу: Яңы хәрефтәр менән һүҙҙәр уҡыу һәм яҙыу.Һүҙҙәрҙә өндәрҙең сиратлашыуын күҙәтеү: ҡунаҡ–ҡунағы, көрәк – көрәге һ.б.Яңы һүрәтләнгән осраҡтарҙы Маҡтау һәм йыуатыу өсөн һүрәтләнгән ситуацияларҙан сығып этикет формулалары һайлау буйынса ижади эш башҡарыу. Нығынған

		һүҙбәйләнештәрҙең (дәреслек материалы) мәғәнәһен төшөнөү, яғшы һүҙҙең мөһимлеге,көсө тураһында диалог. «Дуҫлыҡ монументы», «Беҙ – бәхетле балалар», «Төлкө менән торна» һүрәттәре буйынса телмәр үҫтереү буйынса эш. Бармаҡ мускулдарын эшләтеү, ҡул моторикаһын үҫтереү: штрихлау, буяу, хәреф элементтарын яҙыу. Һүҙҙә хәрефтәрҙе дөрөҫ тоташтырыуҙы автоматлаштырыу. Тексты күсереп яҙыу (2 - 3 һөйләм).

	Һh–Хх хәрефтәре. Тексты күсереп яҙыу. Өйрәтеүсе диктант. Һөйләмдәрҙе талғын итеп дөрөҫ уҡыу. Һөйләмдәрҙе тасуири уҡыу (хәбәр итеү, һорау, өндәү - терминдарһыҙ). Телмәр үҫтереү. «Һабантуй» иллюстрацияһы, В. А. Осееваның «Нимә еңелерәк?» әкиәте.	Алфавиттағы Һh–Хх хәрефтәрен өйрәнеү. Һh хәрефенең специфик үҙенсәлектәре. Уҡытыусының, класташтарҙың уҡыуын тыңлау. Тулыһынса (дөрөҫ) уҡыу. Ижектәр йәки һүҙҙәрҙе дөрөҫ итеп талғын уҡыу. «Әлифба» дәреслеге менән эш. Һөйләмдәрҙе күсереп яҙыу ҡағиҙәләре. Тексты күсереп яҙыу (2 - 3 һөйләм). 3 - 4 хәрефтән торған һүҙҙәрҙе ишетеп яҙыуҺөйләмдәрҙе тасуири уҡырға өйрәнеү (хәбәр итеү, һорау, өндәү). «Һабантуй» иллюстрацияһы, В.А.Осееваның «Нимә еңелерәк?» әкиәте буйынса телмәр үҫтереү. Халыҡ йолаларына, ғөрөф-ғәҙәттәренә һ.б. ҡыҙыҡһыныу һәм ихтирам тәрбиәләү. Бармаҡ мускулдарын эшкәртеү, ҡул моторикаһын үҫтереү: штрихлау, буяу, хәреф элементтарын яҙыу. Һөйләмдәр (3 - 4 һүҙ), 3 - 4 һөйләмдән торған текст (12 - 15 һүҙ) күсереп яҙыу.
	Алфавиттың Дд-Тт, Бб-Пп, ВВ-Фф хәрефтәрен өйрәнеү. Өйрәнелгән хәрефтәрҙе нығытыу. Бер хәрефте икенсе хәреф менән алмаштырыу: һүҙ мәғәнәһен үҙгәртеү.Өйрәтеүсе диктант. Телмәр үҫтереү. «Әсәйемә (атайға) ярҙам итәм», «Беҙҙең ихатала»,	Алфавиттың Бб-Пп, ВВ-Фф хәрефтәрен өйрәнеү. Өйрәнелгән хәрефтәрҙе нығытыу (Дд-Тт). Күҙәтеү, сағыштырыу һәм анализ: бер хәрефте икенсе хәреф менән алмаштырыу һәм уның мәғәнәһен үҙгәртеү (бай-һай, фил-һил). Һүҙҙәрҙе һуҙынҡы өнгә иғтибар йүнәлтеп уҡыу. Тексты «дөрөҫ», «аңлы» уҡыу критерийҙары буйынса баһалау. «Әсәйемә (атайға) ярҙам итәм», «Себештәр», «Өфө - Башҡортостандың баш ҡалаһы» һүрәттәре

	«Өфө - Башҡортостандың баш ҡалаһы» иллюстрациялары	буйынса эш. Диалогик телмәрҙе үҫтереү. Бармаҡ мускулдарын эшләтеү, ҡул моторикаһын үҫтереү: штрихлау, буяу, хәреф элементтарын яҙыу. Һүҙҙә хәрефтәрҙе берләштереүҙе автоматлаштырыу. Өйрәнелгән хәрефтәр менән һүҙҙәрҙе ишетеп(диктант) яҙыу.

	Шш–Жж, Чч–Щщ, Хх, Цц хәрефтәре. Башҡорт һүҙҙәрендә ҡалын айырыу билдәһе (ъ), нәҙек айырыу (ь) билдәһе.Башҡорт һәм рус телдәрендә яҙыуҙа ҡалын (ъ) һәм нәҙек (ь) айырыу билдәләрен ҡулланыу үҙенсәлектәре(танышыу маҡсатында).Хәреф элементтары яҙылышындағы оҡшашлыҡ.. Ш, ж, ч, щ, ц хәрефтәре менән үҙләштерелгән һүҙҙәр. Өйрәтеүсе диктант.Дөрөҫ итеп,аңлап,йүгерек уҡыу. Телмәр үҫтереү. «Мин тәбиғәтте яратам». С. Михалковтың «Ишәк һәм ҡондоҙ» әкиәте.	Алфавиттағы Шш–Жж, Чч–Щщ, Хх, Цц һәм ҡалын айырыу (ъ), нәҙек айырыу (ь) билдәләрен өйрәнеү.Хәрефтәрҙең график сағылышын күҙәтеү. Хәреф элементтары яҙылышындағы оҡшашлыҡ һәм айырмалыҡтарҙы сағыштырыу. . Бармаҡ мускулдарын эшләтеү, ҡул моторикаһын үҫтереү: штрихлау, буяу, хәрефтәрҙе яҙыу.Рус телендәге [ш], [ж] (һәр ваҡыт ҡалын) һәм [щ],[ч] (һәр ваҡыт нәҙек) өндәрен күҙәтеү. Һөйләү телмәрендә рус һәм башҡа телдәрҙән ингән (гараж, щи, жираф, чабан һ.б.) һүҙҙәрҙе ҡулланыу. Башҡорт һәм рус телдәрендә яҙыуҙа ҡалын (ъ) һәм нәҙек (ь) айырыу билдәләрен ҡулланыу үҙенсәлектәре н төшөнөү.Тыңлап (диктант) 2-3 юлдан торған һүҙҙәр һәм һөйләмдәр яҙыу. Дөрөҫ итеп,аңлап,йүгерек уҡырға өйрәнеү буйынса эш..Алфавиттың өйрәнгән хәрефтәрен нығытыу.Тексты талғын уҡыу буйынса оҫталыҡ һәм күнекмәләрҙе үҫтереү.Текстағы һөйләмдәрҙе уҡығанда тауышты.интонацияны дөрөҫ һайлау.Тәбиғәт күренештәрен күҙәтеү һәм «Мин тәбиғәтте яратам» һүрәте буйынса текст төҙөү. С. Михалковтың «Ишәк һәм и ҡондоҙ» әкиәтен анализлау (тема,геройҙар,асылы,йәғни,төп фекер) буйынса эш.Эргә - тирәндәге кешеләргә яҡшы мөнәсәбәт булдырыу. Яҡындарыңа һөйөү,йорт хайуандарына иғтибарлы ҡараш тәрбиәләү.
	Алфавит. Әлифба байрамы.	Алфавит буйынса эш. Алфавитта хәрефтәрҙең бирелеү тәртибен төшөнөү. Алфавитты практикала ҡулланыу. Алфавиттың төрлө хәрефтәре менән

		һүҙҙәр һайлау. Алфавиттағы хәрефтәрҙең дөрөҫ яҙылышы. Хәрефтәрҙе каллиграфик нормалар буйынса тоташтырыу техникаһын төшөнөү. Һөйләмдә һүҙҙәрҙе айырым яҙырға өйрәнеү һәләтен автоматлаштырыу. Контроль һәм баһалау, хәрефтәрҙе дөрөҫ яҙыу һәм уларҙы бер-береһенә тоташтырыу оҫталыҡтарын үҫтереү. «Хуш, Әлифба!» байрамын ойошторoу. «Хәрефле аҡлан» күргәҙмәһен әҙерләү. Байрамға иң яҡшы ижади эштәр һайлап алыу.
Резерв –2 с.		
Систематик курс (34 с.)		
Тел тураһында дөйөм мәғлүмәттәр .Телмәр үҫтереү. (2 с.)	Телмәр һәм аралашыу. Тел - аралашыу сараһы. Диалог. Һөйләмдәр, текст күсереү. Телмәр үҫтереү. «Мин уҡый беләм!» тигән сюжетлы картина буйынса эш.	Халыҡтың төп аралашыу ҡоралы булараҡ телдең ролен аңлау. Туған телеңде яратырға, дөрөҫ һөйләшергә өйрәнеү. Рус теле дәүләт теле булараҡ ихтирам итеү, уны яратып өйрәнеү. Тел аша мәктәптә белем алыу әһәмиәтен төшөнөү, мәғлүмәт табырға өйрәнеү. Уҡытыусы етәкселегендә уҡыу диалогында ҡатнашыу. Уҡытыусы һорауҙарына яуаптар биреү. Ябай һорауҙар төҙөү һәм уны класташтарыуа еткереү. Бирелгән һорауға яуапты мимика, ишара, хуплау һүҙҙәре ярҙамында тыңлау әңгәмәсенең яуабына ризалыҡ күрһәтеү.Дәреслектәге иллюстрация буйынса һөйләмдәр , текст төҙөү. Тексты,һөйләмдәрҙе дөрөҫ яҙып алыу. Халыҡ аралашыуында һүҙҙең, телмәрҙең, туған телде белеүҙең ролен төшөнөү.
Фонетика. Графика. Телмәр үҫтереү (8 с.)	Алфавит. Алфавит функцияһы. Хәрефтәрҙең атамаһы. Алфавиттағы хәрефтәр тәртибе. Журналда класс исемлеге. Һуҙынҡы һәм тартынҡы өндәр. Йомшаҡ һәм ҡалын һуҙынҡы өндәр. Башҡорт һәм рус телдәрендә тартынҡылар	Алфавиттың функцияһын аңлау. Хәреф атамаларын өйрәнеү. Алфавитта хәрефтәрҙең билдәле тәртиптә бирелгәнен төшөнөү. «Алфавит иле» сюжет һүрәте буйынса эш. Һорауҙарға яуаптар, фекер алышыуҙар: «йорттарҙа» хәрефтәр ниндәй принцип буйынса урынлаштырылған? Хәреф менән өндө айыра белеү. Өндәр, хәрефтәр тураһында белемде нығытыу, нәҙек [ә], [ө], [ү], [э] һәм ҡалын [а], [о],[у],[ы] һуҙынҡыларҙы айырыу;4-5 өндән торған һүҙҙең өн моделен төҙөү; уны һүҙҙең хәрефле яҙмаһына үҙгәртеү. Һуҙынҡы һәм тартынҡы өндәр таблицаһы менән танышыу. Башҡорт һәм рус телдәре алфавитындағы бер иш хәрефтәр. Һүҙ өндәрен

	(сағыштырыу, ҡаршы ҡуйыу). Өндәр таблицаһы. Һөйләмде, текстарҙы күсереп яҙыу алгоритмы. Телмәр үҫтереү. «Алфавит илендә» сюжет картинаһы.	ишетеп айырыу һәм әйтә белеү. Бер хәреф менән айырылған ҡыҫҡа һүҙҙәрҙе сағыштырыу. Һүҙҙәге өндәрҙе күҙәтеү, сағыштырыу, ҡаршы ҡуйыу һәм анализлау. Һығымталар яһау. Бәләкәй төркөмдәрҙә уҡыу объекттарын (өн/хәреф) мини-тикшереү буйынса эш. Бирелгән алгоритм буйынса һөйләмдәрҙе, текстарҙы күсереп яҙыу. Төрлө тел ситуацияларында тиҫтерҙәрең менән хеҙмәттәшлек итә белеү оҫталыҡтарын үҫтереү.Дәреслектә бирелгән сюжетлы һүрәт буйынса текст төҙөү.
Синтаксис. Лексика. Телмәр үҫтереү (5 с.)	Һөйләм – тел берәмеге. Хәбәр, һорау һөйләм Һөйләмдең төп мәғәнәүи өлөшө. Ярҙамсы һүҙҙәрҙе һөйләмдә ҡулланыу. Мәғәнәүи һорауҙар ярҙамында һүҙҙәргә һәм һүҙбәйләнештәргә һорауҙар ҡуйыу. Һөйләмдең график схемаһы. Телмәр үҫтереү. Дәреслектәге иллюстрациялар, текстар.	Һөйләмде дөрөҫ төҙөү. Мәғәнәүи һорауҙар ярҙамында һүҙҙәр һәм һүҙбәйләнештәр араһында бәйләнеш булдырыу Һөйләмдең мәғәнәүи төп өлөшөн табыу. Яҙыу телмәрендә (һөйләмдә) (һәм, менән; ғына-ҡына, генә-кенә) ярҙамсы һүҙҙәрен ҡулланыу. Ишетеп һөйләмдең төрөн (хәбәр, һорау) асыҡлау, һөйләмдәге интонацияны аңлау, уны уҡытыусы артында ҡабатлау һәм аңлы уҡыуҙы автоматлаштырыу. Һүрәттәр,һүҙҙәр йыйылмаһы,күҙәтеүҙәр буйынса (3 - 5 һүҙҙән) һөйләмдәр һәм текстар (4 - 5 һөйләмдән) төҙөү. Аңлатмалы һүҙлек менән танышыу : таныш булмаған һүҙҙе билдәләү,айырып алыу һәм һүҙҙең мәғәнәһен аңлау. Һүҙҙәрҙе, һөйләмдәрҙе ишетеп яҙыу(диктант).Әңгәмә (диалог), дәреслектәге иллюстрациялар буйынса текст төҙөү.
Морфология . Телмә р үҫтереү (8 с)	Һүҙ – тел берәмеге. Предметтың атамаһын, предметтың билдәһен, предметтың эш-хәрәкәтен белдереүсе һүҙҙәр (ҡабатлау). Ярҙамсы һүҙҙәр (һәм, менән; ғына-ҡына, генә-кенә). Телмәр үҫтереү. Дәреслек иллюстрациялары, текстар буйынса эш.	Һүҙҙе тел берәмеге булараҡ аңлау. Үҙ аллы (предметтың атамаһы, предмет билдәһе, предметтың эш-хәрәкәтен белдергән) һәм ярҙамсы һүҙҙәрҙе (һәм, менән; ғына-ҡына, генә-кенә) ишетеп айыра белеү;уларҙы телдән һәм яҙма телмәрҙә урынлы ҡулланыу; текста тейешле һыҙыҡтар менән билдәләү. Бирелгән һүҙҙәрҙең мәғәнәһе буйынса төркөмдәргә (предмет атамаһы, предмет билдәһе, предметтың эш-хәрәкәте) бүленеше һәм был һүҙҙәр төркөмөнөң берҙәм график-символик схема менән билдәләнеүе. Һүҙҙәрҙе, һөйләмдәрҙе, текстарҙы каллиграфик ҡағиҙәләрҙе үтәп яҙыу.Ҡыҫҡа текстар төҙөү өсөн дәреслектең иллюстрацияларын ҡулланыу

Орфоэпия. Телмәр үҫтереү	Һүҙҙәрҙә өндәрҙе һәм өн ҡушылмаларын дөрөҫ итеп әйтеү.	Специфик әйтелешле ҡалын [а], [о], [у], [ы] йәки тик нәҙек[ә], [ө], [ү], [и], [э] һуҙынҡы өндәре/хәрефтәренән торған һүҙҙәрҙе тыңлап
(2 с.)	Башҡорт һүҙҙәрендә баҫымдың специфик үҙенсәлеге. Ҡалын [а], [о], [у], [ы] йәки тик нәҙек[ә], [ө], [ү], [и], [э] һуҙынҡы өндәре/хәрефтәренән торған һүҙҙәр, сингармонизм законы(терминһыҙ,таны шыу маҡсатында). Телмәр үҫтереү: дәреслектең иллюстрациялары, текстар.	билдәләй белеү. Ҙур булмаған тикшеренеү эше: башҡорт һәм рус телендәге һүҙҙәре сағыштырыу, ҡаршы ҡуйыу (мәл – [мәл], мял – [м'ал]) һәм күҙәтеү буйынса туған телдә һығымта сығарыу.Һүҙҙе тыңлау һәм баҫымлы ижекте билдәләү (һуҙынҡы өндө табыу); башҡорт һүҙендәге баҫымдың башлыса һуңғы ижеккә (һуҙынҡы өнгә) төшөүен аңлау. Күсереп йәки диктант яҙыу. Әңгәмә (дискуссия), дәреслектәге иллюстрация буйынса текст төҙөү.
Орфограмма. Пунктуация. Телмәр үҫтереү (5 с.)	Һүҙҙәрҙең дөрөҫ яҙылышы: һүҙ хәрефтәрен дөрөҫ тоташтырыу, һүҙҙәрҙе айырым яҙыу. Һөйләм башында баш хәреф. Исемемдәге һәм фамилиямдағы баш хәреф. . Һүҙҙе юлданюлға күсереү. Һөйләм аҙағында тыныш билдәләре (нөктә, һорау билдәһе). Телмәр үҫтереү: дәреслектәге иллюстрациялар, текстар.	Һүҙ хәрефтәрен каллиграфик нормалар буйынса дөрөҫ тоташтырыу. Һүҙҙе һөйләмдә айырым яҙыу. Һөйләмде дөрөҫ яҙыу (һөйләм башындағы баш хәреф). Исемемдәге һәм фамилиямдағы баш хәреф . Хәрефһеҙ график саралар: һүҙҙәр араһындағы бушлыҡ, күсереү билдәһен ҡулланыу. Һөйләм аҙағында тыныш билдәләрен (нөктә, һорау билдәһе) дөрөҫ ҡуйыу. Һүҙ, һөйләм, текст яҙыуҙы контолдә тотоу һәм баһалау. Дәреслектән, таҡтанан күсереп яҙған текстағы хаталарҙы тикшереү һәм төҙәтеү. Хәрефтәрҙе дөрөҫ яҙыу, һүҙ хәрефтәрен дөрөҫ тоташтырыу һәм һөйләмдә һүҙҙәрҙе айырым яҙыу оҫталығын автоматлаштырыу. Ҡыҫҡа һүҙҙәр менән диктант яҙыу (өйрәтеү диктанты,15-20 һүҙ). Дәреслектәге иллюстрациялар буйынса эш.

Тексты контроль күсереү/контроль диктант. (2 с)	Дәреслектән, таҡтанан тексты күсереп алыу (контроль диктант). Был эште түбәндәге критерийҙар буйынса башҡарыу: 1) һүҙ хәрефтәрен һәм хәреф ҡушылмаларын каллиграфик нормалар буйынса дөрөҫ яҙыу; 2) һүҙҙәр араһындағы бушлыҡ; 3)баш хәрефле һөйләм; 4) һөйләм аҙағында нөктә йәки һорау билдәһе ҡуйылышы.
Резерв – 2 с.	

2-се класс

Бүлек	**Программа йөкмәткеһе**	**Уҡыусыларҙың эшмәкәрлеге төрҙәре**
1-се класта үтелгән уҡыу материалын ҡабатлау. Телмәр үҫтереү (2 с.)	1 – се кластағы уҡыу материалын ҡабатлау. Башҡорт алфавитындағы өндәр һәм хәрефтәр системаһы. һөйләм, һүҙ. Хәрефтәр, һүҙҙәрҙе яҙыу буйынса каллиграфик ҡағиҙәләр. Тексты күсереп яҙыу. Телмәр үҫтереү «Һаумы, мәктәп!»	1 – се кластағы уҡыу материалын ҡабатлау. Өндәр таблицаһы һәм алфавит менән эшләү. Алфавит хәрефтәрен дөрөҫ әйтеү өҫтөндә эш. Һүҙҙәрҙе, һөйләмдәрҙе таҡтанан, дәреслектән күсереп яҙыу. Хәрефтәр яҙыуға каллиграфик талаптарҙы ҡабатлау: хәреф элементтарын һәм хәрефтәрҙе бер-береһе менән дөрөҫ тоташтырыу. Һөйләмдең һәр һүҙен айырым яҙыу. Каникулдарҙағы йәйге ял (яңылыҡтар, проблемалар, ваҡиғалар) тураһында әңгәмә (дискуссия). Дәреслектәге иллюстрация буйынса телмәр үҫтереү
Тел.Телмәр.Телмәр үҫтереү (5 с.)	Телмәр һәм аралашыу. Тел - төп аралашыу сараһы. Диалог. Аралашыу этикеты. «Телмәр, тел» проект эше. Телмәр үҫтереү	Телде халыҡтың төп аралашыу сараһы булараҡ төшөнөү. Төрлө уҡыу (тел) ситуацияларында диалогта ҡатнашыу.Уҡыу процесындағы партнерҙар менән мәҙәни аралашыу оҫталығына өйрәнә башлау. Диалогта ҡатнашыу. Уҡытыусыға һорау, үтенес менән мөрәжәғәт итеү. Контекстан сығып йәки аңлатмалы һүҙлек буйынса һүҙҙең мәғәнәһен билдәләү. Проект эшмәкәрлеге буйынса эште планлаштырыу. Һүрәт, дәреслектәге текст материалдары буйынса парлап, төркөмләп эшләү

Фонетика. Графика. Орфоэпия Лексика Телмәр үҫтереү (10 с.)	Алфавит. Хәреф. Өн. Һүҙҙә хәрефтең мәғәнә үҙгәртеү үҙенсәлеге. Һуҙынҡы һәм тартынҡы өндәр.Нәҙек һуҙынҡылар □ә□, □ө□, □ү□, □е□(һүҙ уртаһында һәм аҙағында).Ҡалын һуҙынҡылар □а□, □о□, □у□, □ы□ (сингармонизм законы (термин	Алфавиттың практик әһәмиәтен төшөнөү. Башҡорт һәм рус телдәре алфавиты хәрефтәренең оҡшаш һәм айырмалы яҡтарын күҙәтеү һәм асыҡлау. Хәреф менән өндөң айырмаһын, оҡшашлығын асыҡлау. Хәрефтең мәғәнә үҙгәртеү үҙенсәлегене күҙәтеү һәм аңлау. . Башҡорт телендә сингармонизм законын күҙәтеү (термин ҡулланылмай). Өндәрҙе нәҙек
	ҡулланылмай). Һүҙ башында һәм уртаһында [йә], [йө], [йү], [йы], [йо] дифтонгылары. Һүҙ башында ике өндө белдергән е, ю,я хәрефтәре (танышыу маҡсатында) . Һүҙҙәрҙә [ғ] – [ҡ], [г] – [к], [б] – [п]. тартынҡыларының сиратлашыу күренеше. Башҡорт алфавиты. Телмәр үҫтереү. Дәреслектәге һүрәттәр,текст материалдары.	һуҙынҡыларға (□ә□, □ө□, □ү□, □е□ (һүҙ уртаһында һәм аҙағында) һәм ҡалын һуҙынҡыларға (□а□, □о□, □у□, □ы□) айырырға өйрәнеү. Башҡорт телендә [ғ] – [ҡ], [г] – [к], [б] – [п] тартынҡыларының сиратлашыу күренешен күҙәтеү һәм һығымта яһау. Һүҙ башында һәм уртаһында [йә], [йө], [йү], [йы], [йо] дифтонгыларын күҙәтеү һәм дөрөҫ яҙырға өйрәнеү. Һүҙ башында ике өндө белдергән е, ю,я хәрефтәре килеү осраҡтарын күҙәтеү (танышыу маҡсатында). Тексты күсереп, диктант итеп яҙыу. Текст йөкмәткеһенән сығып йәки аңлатмалы һүҙлек буйынса һүҙҙең мәғәнәһенә төшөнөү. Дәреслек иллюстрациялары, материалдары нигеҙендә текст төҙөү, фекер алышыу

Синтаксис. Лексика. Телмәр үҫтереү (4 с.)	Һөйләм һәм һүҙ. Һөйләм. Һүҙбәйләнеш. Һөйләмдәрҙә һүҙ тәртибе. Һөйләмдәр төҙөү. Хәбәр һәм һорау һөйләм. Һөйләм аҙағында тыныш билдәләре (нөктә, һорау билдәһе). Телмәр үҫтереү. Һүрәттәр, дәреслектең текст материалдары	Һөйләмдәрҙе төҙөгәндә уның структура үҙенсәлеген иҫәпкә алыу (эш-хәрәкәтте белдергән һүҙ һөйләм аҙағына ҡуйыла) Сюжетлы һүрәттәр, дәреслек материалдары буйынса һөйләмдәр (3 - 5 һүҙ, 3 - 5 һөйләм), ҙур булмағанн текст төҙөү. Уҡыу объекттарын (һүҙ, һөйләм), тәбиғәт күренештәрен күҙәтергә һәм күргәндәрҙе һөйләргә өйрәнеү. Контекст йәки аңлатмалы һүҙлек буйынса һүҙҙең мәғәнәһен асыҡларға; телмәр ағымынан кәрәкле мәғлүмәтте айырып алырға һәм ҡулланырға өйрәнеү. Эште башҡарыу шарттарын аныҡлау маҡсатында һорауҙар биреү. Һөйләм төрҙәрен (хәбәр,һорау) билдәләү һәм дөрөҫ интонация менән уҡыу.Һөйләмдәрҙе (тексты) диктант итеп һәм тексты күсереп яҙыу. Дәреслектәге иллюстрациялар менән эш.
Һүҙ составы. Лексика.	Һүҙ – телмәр берәмеге. Тамыр һәм ялғау. Тамыр	Һүҙҙе тел берәмеге булараҡ ҡабул итеү. Телмәрҙәге синонимдар,

Телмәр үҫтереү (2с.)	– һүҙҙең төп мәғәнәүи өлөшө. Тамырҙаш һүҙҙәр.. Һөйләмдә ялғауҙар ярҙамында һүҙҙәр бәйләнеше. Телмәр үҫтереү. Һүрәттәр, дәреслектең текст материалдары.	антонимдарҙың ҡулланышын күҙәтеү. Һүҙгә ялғау ҡушыу процесын күҙәтеү. Һүҙҙе составы буйынса анализлау (ябай осраҡтар). һүҙҙең тамыры һүҙҙең төп мәғәнәүи өлөшө булыуына төшөнөү. Тамырҙаш һүҙҙәрҙе күҙәтеү. Һүҙҙәрҙә тамырҙы һәм ялғауҙарҙы айырып күрһәтеү (ябай осраҡтар). һөйләмдә ялғауҙарҙың ролен аңлау. Текст йәки аңлатмалы һүҙлек буйынса һүҙҙең мәғәнәһен билдәләү. Һүҙҙәрҙе, һөйләмдәрҙе диктант итеп һәм күсереп яҙыу. Һүрәттең йөкмәткеһен, асылын билдәләү, фекер алышыу

Морфология Лексика. Телмәр үҫтереү (5 с.)	Предметты белдергән һүҙҙәр. Предметтың билдәһен белдергәнн һүҙҙәр. Предметтың эшхәрәкәтен белдергән һүҙҙәр. Уларҙың телмәрҙә ҡулланышы. Ярҙамсы һүҙҙәр (һәм, менән; ҡына-кенә, ғынагенә). Телмәр үҫтереү. Һүрәттәр, дәреслектәге текст материалдары.	Предметтың атамаһын аңлатҡан һүҙҙәрҙе айырырға һәм уларға «кем?»,«нимә?» һорауҙары ҡуйырға өйрәнеү. Предметтың билдәһен аңлатҡан һүҙҙәрҙе айырыу һәм «ниндәй?» һорауына яуап булыуына төшөнөү. Предметтың эш-хәрәкәтен аңлатҡан һүҙҙәрҙе танырға күнегеү һәм «ни эшләй?» һорауына яуап булыуын билдәләү. Уларҙы телмәрҙә ҡулланыу. Ярҙамсы һүҙҙәрҙе (һәм, менән, ҡына-кенә, ғына-генә) таныу, уларҙы яҙма һәм һөйләү телмәрендә урынлы ҡулланыу. Диктант яҙыу. Тексты күсереп яҙыу.Һүҙҙең мәғәнәһен текс йөкмәткеһенә йә орфографик һүҙлеккә таянып асыҡлау. Дәреслек һүрәттәре нигеҙендә телмәр үҫтереү.Уҡыу диалогында әүҙем ҡатнашыу. Теге йәки был эште башҡарыу буйынса һорауҙар тыуған осраҡта уҡытыусыға һорау менән мөрәжәғәт итеү һ.б.
Орфография. Орфоэпия. Лексика. Телмәр үҫтереү (3 с.)	Һүҙҙәрҙең дөрөҫ яҙылышы: Һөйләмдең беренсе һүҙенең, яңғыҙлыҡ исемдәрҙең (кеше исемдәре, хайуан	Өйрәнелгән дөрөҫ яҙыу ҡағиҙәләрен ҡулланыу. Орфограммалы һүҙҙәрҙе табып, аҫтына һыҙырға өйрәнеү. Үҙең төҙөгән һәм тәҡдим ителгән текстарҙы тикшергәндә контроль һәм үҙ
	ҡушаматтары) баш хәрефтән яҙылышы. Вв хәрефе ([ү] – [у] өнө); [ү] – [у] өндәре һүҙ уртаһында һәм аҙағында. Һүҙҙе юлдан-юлға күсереү. Башҡорт телендә баҫым үҙенсәлектәре. Телмәр үҫтереү. Һүрәттәр, дәреслектәге текст материалдары	контроль күнекмәләренә эйә булыу. Диктант яҙыу (6 - 7 юл, 35 - 40 һүҙ). Башҡорт телендә баҫым үҙенсәлектәрен төшөнөү: ҡағиҙә булараҡ, баҫым һуңғы ижеккә төшә һәм ялғау ҡушылғанда һуңғы ижеккә күсә барыу үҙенсәлеген үҙләштереү. Һүҙҙең мәғәнәһен текст йәки аңлатмалы һүҙлек буйынса билдәләү.Бәйләнешле телмәр үҫтереү буйынса дәреслектә бирелгән Һүрәттәр, текст материалдары буйынса эшләү.

Тикшереү эштәре (1–4-се сиректәр) (2 с.)	Контроль эш. Эште анализлау. Изложение. Эште анализлау	Контроль диктант, изложение яҙыу
Резерв (2 с.)		

3-сө класс

Бүлек	**Программа йөкмәткеһе**	**Уҡыусыларҙың эшмәкәрлек төрҙәре**
2-се кластың уҡыу материалдарын ҡабатлау (2 с.)	Ҡабатлау. Өн һәм хәрефтәр системаһы. Башҡорт өндәренә һәм хәрефтәренә хас үҙенсәлектәр. Һуҙынҡы һәм тартынҡы өндәр таблицаһы. Предметтың атамаһын, уның эшхәрәкәтен, предмет билдәһен белдергән һүҙҙәр. Текст яҙыу. (күсереп яҙыу, диктант). Телмәр үҫтереү. Дәреслектәге иллюстрациялар.	Бер хәрефте (өндө) икенсе хәреф (өн) менән алмаштырғанда һүҙ мәғәнәһенең үҙгәреүен күҙәтеү һәм һығымта яһап дөйөмләштереү. Нәҙек / ҡалынлығы буйынса парлы һуҙынҡыларҙың таблицаһын ҡарау [ә] – [а], [ө] – [о], [ү] – [у]. Башҡорт телендәге үҙенсәлекле тел күренешен күҙәтеү (нығытыу): һүҙҙә өндәрҙең сиратлашыуы [ғ]– [ҡ], [г]– [к], [б]–[п]. Текстарҙы яҙыу (күсереп яҙыу, диктант). Балаларҙың йәйге ялы, уйындары тураһында әңгәмә. Дәреслектәге иллюстрациялар буйынса эш.
Тел тураһында дөйөм мәғлүмәттәр.	Рус теле - Рәсәй Федерацияһында дәүләт теле. Туған (башҡорт) тел -	Рәсәй Федерацияһында дәүләт теле булараҡ рус теленең, Башҡортостан Республикаһының икенсе дәүләт теле
Лексика. Телмәр үҫеше (2 с.)	Башҡортостан Республикаһының икенсе дәүләт теле. Тел - аралашыу сараһы. Диалог. Монолог. Телмәр үҫтереү. Дәреслектәге һүрәттәр, диалог, монолог текстары.	булараҡ туған (башҡорт) теленең әһәмиәтен аңлау. Белем алыу процесында, дәрестән тыш ваҡытта һәм өйҙә ике телдә лә практикала ҡулланыу (аралашыу). Рәсәй халыҡтарының тел мираҫына ихтирам. Бирелгән темаларға, ситуацияларға монолог һәм диалог төҙөү. Текст йөкмәткеһенән сығып йәки аңлатмалы һүҙлек буйынса һүҙҙең мәғәнәһен билдәләү.

Фонетика. Графика. Лексика. Телмәр үҫтереү (4 с.)	Һуҙынҡы һәм тартынҡы өндәр (ҡабатлау). Яңғыраулыҡ һәм һаңғырау, йомшаҡ һәм ҡалын тартынҡылар. Башҡорт телендәге үҙләштерелгән һүҙҙәрҙә яңғырау һәм һаңғырау ҡуш тартынҡылар. Алфавит функцияһы. Телмәр үҫтереү.Иллюстрациялар, дәреслектәге текст материалдары	Һуҙынҡы һәм тартынҡы өндәрҙе ишетеп таныу. Үҙләштерелгән һүҙҙәрҙә парлы тартынҡы өндәрҙең яңғырау һәм һаңғырау булыуын айыра белеү. Һүҙлектәр, белешмәләр һ.б. менән эшләгәндә алфавит ҡулланыу. Алфавитты ҡулланыуҙың башҡа мөмкинлектәрен эҙләү
Орфоэпия. Телмәр үҫтереү (2 с.)	Башҡорт һүҙҙәрендә өндәрҙең әйтелеш һәм ярашыу нормалары. Һүҙҙәрҙә заман башҡорт әҙәби теле нормаларына ярашлы баҫым (ҡабатлау). Һүҙ башында *в хәрефе* менән башланған һүҙҙәрҙе дөрөҫ әйтеү үҙенсәлектәре. Практик мәсьәләләрҙе хәл итеүҙә орфоэпик һүҙлекте ҡулланыу. «Орфоэпик һүҙлек - минең ярҙамсым» проект эше. Телмәр үҫтереү. Дәреслек иллюстрациялары.	Нәҙек ([ә], [ө], [ү], [и], [э]) һәм ҡалын ([а], [о], [у], [ы]) һуҙынҡы өндәре булған төп башҡорт һүҙҙәрендә өндәрҙе һәм өн ҡушылмаларын дөрөҫ итеп әйтеү. Заман башҡорт әҙәби теле нормаларына ярашлы баҫым ҡуйыу. Һүҙ башында *в хәрефе* менән башланған һүҙҙәрҙе дөрөҫ әйтеү үҙенсәлектәре: ваҡыт –[уаҡыт], Вәсилә – [үәсилә] һ.б.Практик мәсьәләләрҙе хәл итеүҙә орфоэпик һүҙлек файҙаланыу.Проект эшмәкәрлеге буйынса эш планлаштырыу. Һүҙҙә орфограммаларҙың дөрөҫ яҙылыуына аңлатма биреп яҙыу.
Һүҙ составы. Лексика. Телмәр үҫеше	Ҡабатлау: тамыр - һүҙҙең мәғәнәүи төп өлөшө. Һүҙҙең ялғауы. Тамырҙаш һүҙҙәр. Форма яһаусы һәм	Һүҙ тамырын билдәләү. Бирелгән һүҙгә бер тамырҙан булған (тамырҙаш) һүҙҙәр һайлау. Ялғау - һүҙҙең үҙгәреүсән өлөшө булыуын
(3 с.)	һүҙ үҙгәртеүсе ялғауҙар. Телмәр үҫтереү. Һүрәттәр, дәреслектәге текст материалдары.	аңлау.. Тексты дөрөҫ итеп күсереп яҙыу. Дәреслектәге иллюстрация,текст материалдарына таянып һөйләү һәм яҙма телмәрҙе үҫтереү

Морфология. Лексика. Телмәр үҫтереү (6 с.)	Һүҙ төркөмдәре. Исем: дөйөм мәғәнәһе, һорауҙары, телмәрҙә ҡуланылышы. Берлектәге һәм күплектәге исемдәр. Йәнле һәм йәнһеҙ предметтарҙы белдергән исемдәр.Был төр исемдәрҙең рус телендәге һүҙҙәрҙән айырмаһы. Исемдәрҙең эйәлек категорияһы. Исемдең эйәлек категорияһын һүҙҙәр ярҙамында сағылдырыу: 1) минеке (минең), һинеке (һинең), беҙҙеке (беҙҙең); 2) һүҙ тамырына -ныҡы, -неке, ноҡо, -нөкө, -дыҡы, -деке, доҡо, -дөкө, -тыҡы, -теке, тоҡо, -төкө, -ҙыҡы, -ҙеке, ҙоҡо, -ҙөкө ялғауҙарын ҡушыу юлы менән яһау. Телмәр үҫтереү. Иллюстрациялар, дәреслектең текст материалдары	Исемдең мәғәнәһен аңлау. Һорау ҡуйыу («кем?», «нимә?»). Телмәрҙә дөрөҫ ҡулланыу. Исемде һан менән үҙгәртеү (берлектә һәм күплектә). Исемдәрҙе йәнле һәм йәнһеҙ предметтарҙы сағылдырыу күҙлегенән төркөмләү. Исемдең эйәлек категорияһын һүҙҙәр ярҙамында сағылдырыу: 1) минеке (минең), һинеке (һинең), беҙҙеке (беҙҙең); 2) исемде һүҙ тамырына ныҡы, -неке, -ноҡо, -нөкө, -дыҡы, деке, -доҡо, -дөкө, -тыҡы, -теке, тоҡо, -төкө, -ҙыҡы, -ҙеке, -ҙоҡо, -ҙөкө ялғауҙарын ҡушыу юлы менән яһау. Тексты күсереп яҙыу. Текста исемдәрҙең ялғауҙарын табып билдәләү. Тексты диктант итеп яҙыу.
	Сифат. Дөйөм мәғәнәһе, һорауҙары, телмәрҙә ҡулланышы. Төрҙәре: төп сифат (төп): ҡыҙыл таҫма; 2) шартлы сифат: яҙғы ел. Исем менән сифаттың мәғәнәүи бәйләнеше. Телмәр үҫтереү. Иллюстрациялар, дәреслектең текст материалдары	Сифаттың үҙ аллы һүҙ төркөмө икәнен аңлау. Уның предметтың билдәһен белдереүенә төшөнөү. Сифатҡа һорау ҡуя белеү. Һөйләү һәм яҙма телмәрҙә ҡулланыу. Исем менән сифаттың мәғәнәүи бәйләнешен билдәләү.Бәйләнешле телмәр үҫтереү өҫтөндә эш: дәреслектәге иллюстрацияларға,текст материалдарына нигеҙләнеп текстар төҙөү.
	Ҡылым. Дөйөм мәғәнәһе, һорауҙар, телмәрҙә	Ҡылым үҙ аллы һүҙ төркөмө булыуына төшөнөү. Ҡылымға хас

	ҡулланыу. Ҡылымдың һан,зат менән үҙгәреше. Телмәр үҫтереү. Иллюстрациялар, дәреслектең текст материалдары	булған үҙенсәлектәрҙе күҙәтеү, аңлау. Ҡылым һөйләмдәге тотҡан урыны. Телмәрҙә ҡылымды дөрөҫ ҡулланыу. Исем менән ҡылым һүҙбәйләнештәрен (мәғәнәүи бәйләнеш) эҙләү һәм билдәләү. Бәйләнешле телмәрҙе үҫтереү буйынса эш: текстарҙы иллюстрацияларға таянып төҙөү, дәреслектең текстарын әҙерләү.
Синтаксис. Лексика. Телмәр үҫтереү (5 с.)	Һөйләм. Һөйләм һүҙҙәре араһындағы синтаксик бәйләнеште күҙәтеү, билдәләү.Һөйләмдең баш киҫәктәре – эйә,хәбәр; һөйләмдең эйәрсән киҫәктәре(ҡабатлау).Йыйнаҡ һәм тарҡау һөйләмдәр.Һөйләмдәге тиң киҫәктәрҙе күҙәтеү. Телмәр үҫтереү. Иллюстрациялар, дәреслектәге текст материалдары.	Тамамланған фекерҙе белдергән һәм бер-береһе менән бәйле һүҙҙәр сылбыры булараҡ һөйләмдең төҙөк бер конструкция булыуына төшөнөү. Һорауҙар ярҙамында һөйләм эсендәге һүҙҙәр араһындағы синтаксик бәйләнеште асыҡлау. Һөйләмдең баш киҫәктәрен (эйә,хәбәр), эйәрсән киҫәктәрен (тултырыусы,аныҡлаусы,хәл) ҡабатлау.).Йыйнаҡ һәм тарҡау һөйләмдәрҙе айырырға өйрәнеү. Һөйләмдәге тиң киҫәктәрҙе күҙәтеү. Телмәр үҫтереү. Иллюстрациялар, дәреслектәге текст материалдары.Тиң киҫәкле һөйләмдәрҙе,текстарҙы күсереп яҙыу. Дискуссияла (әңгәмәлә) ҡатнашыу, дәреслектәге һүрәт буйынса текстар төҙөү.

Орфография. Пунктуация. Телмәр үҫтереү (6с.)	Дөрөҫ яҙыу ҡағиҙәләре. Пунктуация. Орфограммаларҙы тикшереү ысулдары. Исемдәрҙә, фамилияларҙа, хайуандарҙың ҡушаматтарында, ҡалаларҙың, ауылдарҙың географик атамаларында һ.б. баш хәрефтәр (ҡабатлау). Китап, газета, журналдарҙың исемдәрен баш хәрефтән яҙыу. Ярҙамсы һүҙҙәрҙең айырым яҙылышы (*һәм, менән; ғына-кына, генәкенә;дә-да,ҙә-ҙа, лә-ла, тәта.* Ике өн белдергән *(е,ё, ю,*	Һөйләмдең, тексттың Орфографик хата барлыҡҡа килеү ихтималлығын аңлау күнекмәһен булдырыу, Орфографик мәсьәләләрҙе хәл итеү ысулдарын табыу, ҡулланыу.Үҙең төҙөгән һәм әҙер текстарҙы тикшереүҙә контроль һәм үҙ контроль..Айырым һүҙҙәрҙе яҙыуҙы асыҡлау өсөн орфография һүҙлеген ҡулланыу. Һөйләмдәр, текстар яҙғанда тыныш билдәләрен дөрөҫ ҡуйыу. Исемдәрҙе, фамилияларҙы, хайуандарҙың ҡушаматтарын, ҡалаларҙың, ауылдарҙың, йылға, күл, тауҙарҙың географик атамаларын дөрөҫ яҙырға күнегеү. Китап, газетажурнал атамаларының исемдәрен грамоталы яҙырға өйрәнеү. Башҡорт телендә ҡулланылышҡа ингән
	я) хәрефле һүҙҙәрҙең дөрөҫ яҙылышы. Ҡуш тартынҡылары булған ; һүҙҙәрҙең яҙылышы. Тамырында тик о-ө һуҙынҡылары ғына булған *(өкө –өкөнөң, һоло – һолоноң)* һүҙҙәрҙең ялғауҙарының яҙылышы. Һүҙ башында *Вв* ([үе] , [уы] өнө: *ваҡыт–* [уаҡыт], *Вәсилә* – [үәсилә] һ.б.. Диктант. Изложение. Телмәр үҫтереү. Һүрәттәр, дәреслектең текст материалдары	үҙләштерелгән һүҙҙәрҙә ялғауҙарҙың дөрөҫ яҙылышын күҙәтеү һәм дөрөҫ яҙырға күнегеү. Ярҙамсы һүҙҙәрҙе (*һәм, менән; ғына-кына, генә-кенә;дәда,ҙә-ҙа, лә-ла, тә-та)* һөйләү һәм яҙма телмәрҙә урынлы ҡулланыу, дөрөҫ яҙыу. Ике өн белдергән *е,ё, ю, я* хәрефле һүҙҙәрҙең дөрөҫ яҙылышын өйрәнеү. Ҡуш тартынҡылы һүҙҙәрҙе күҙәтеү, анализлау һәм һығымта яһау. Уларҙы ҡағиҙәгә ярашлы яҙырға күнегеү. Тамыры тик о-ө һуҙынҡыларынан ғына торған һүҙҙәрҙең *(өкө –өкөнөң, һоло – һолоноң).* Ялғауҙарының үҙенсәлектәрен өйрәнеү. Һ.б. Диктант яҙыу (диктанттың төрлө төрҙәре). 6-7 һорауға яҙма рәүештә яуап биреү. Башҡарылған эштәр кимәлен анализлау. Иллюстрациялар, текст материалдары буйынса диалог (дискуссиялар) ойоштороу

Тикшереү эштәре (1-4-се сирек) (4 с.)	Контроль диктант (55-60 һүҙ). Эште анализлау. изложение, инша (60-65 һүҙ). Эште анализлау	Контроль диктант яҙыу, изложение, инша.Анализ. Белем, оҫталыҡ һәм күнекмәләр кимәлен үҙ аллы баһалау
Резерв (2 с.)		

4-се класс

Бүлек	Программа йөкмәткеһе	Уҡыусыларҙың эшмәкәрлек төрҙәре
Синтаксис. Лексика. (3-сө класта үткәндәрҙе ҡабатлау). Телмәр үҫтереү (2 с.)	Ҡабатлау:Һөйләм, һөйләмдәге һүҙҙәр араһында бәйләнеш; һөйләмдең баш һәм эйәрсән киҫәктәре. Йыйнаҡ һәм тарҡау һөйләмдәр. Телмәр үҫтереү. Дәреслектәге иллюстрация буйынса эш. Балаларҙың йәйге каникулдары тураһында «Һаумы мәктәп!», «Йәйге каникулдар» темаһына иншалар, ижади эштәр	Йәйге каникулдар тураһында әңгәмәлә, диалогта ҡатнашыу. Йәйге каникул тураһында инша (дәреслектән әҙер әҫәрҙәрҙе), көндәлек яҙмаларын уҡыу. Балаларҙың йәйге каникулдар ваҡытында ял итеү, сәйәхәт итеүе тураһында фекер алышыу. 3-сө класта өйрәнелгән темалар буйынса белемдәрҙе нығытыу, ҡабатлау маҡсатында иншалар менән танышыу һәм анализлау. Текст төҙөү. Тексты күсереп яҙыу. Һүрәттәр, дәреслек текстары менән телмәр үҫтереү буйынса эш.

Тел тураһында дөйөм мәғлүмәттәр (1 с.)	Рәсәй Федерацияһы, шул иҫәптән Башҡортостан Республикаһы территорияһында ла, телдәрҙең һәм мәҙәниәттәрҙең күп төрлөлөгө. Туған (башҡорт) тел - аралашыу сараһы, рухи-әхлаҡи үҫеш сығанағы	Рәсәй Федерацияһы, шул иҫәптән Башҡортостан Республикаһы территорияһында ла, телдәрҙең һәм мәҙәниәттәрҙең күп төрлөлөгөн төшөнөү.Туған (башҡорт) телде аралашыу ҡоралы, рухи-әхлаҡи үҫеш сығанағы булараҡ аңлау. Дөрөҫ һөйләү һәм яҙма телмәр - кешенең дөйөм мәҙәнилеге күрһәткесе булыуына төшөнөү. Телде танып белеүҙең төрлө ысулдарын (күҙәтеү, анализ, мини-тикшеренеү, проект) ҡулланыу.
Фонетика. Графика. Орфоэпия. Ҡабатлау,белемде системалаштырыу.Телмәр үҫтереү (5 с.)	Башҡорт теленең өндәр системаһы. (1-3-сө класта өйрәнгәндәрҙе системаға һалыу): һуҙынҡылар/тартынҡылар (уларҙың айырмалыҡтары һәм оҡшашлыҡтары); нәҙек/ҡалын һуҙынҡылар (сингармонизм законы); яңғырау/һаңғырау парлы һәм парһыҙ тартынҡылар. Алфавит. Уны ҡулланыу даирәһе. Һүҙҙең өн/хәреф анализы. Һүҙҙәге баҫымлы һуҙынҡының орфоэпик үҙенсәлектәре.Телмәр үҫтереү. Дәреслек иллюстрациялары һәм текстары.	Билдәләнгән параметрҙар буйынса һүҙ эсендә һәм һүҙҙән тыш өндәрҙе күҙәтеү, сағыштырыу, анализлау, классификациялау. График схемалар, таблицалар рәүешендә башҡорт теленең өн һәм хәреф системалары тураһында белемдәрҙе системалаштырыу. Уҡыу объекттары, тел күренештәре тураһында хәбәр итеү өсөн өндәр һәм хәрефтәр таблицаһын ҡулланыу. Һүҙҙең өн-хәреф график моделен төҙөү һәм уны телдән анализлау. Һүҙҙә баҫымдың интонация менән бәйле булыуын төшөнөү (ба'ҫма баҫма' һ.б.). «Баҫымды ҡайҙа ҡуйырға? уйыны. Тексты күсереп яҙыу. Диктант яҙыу. Дәреслектәге иллюстрациялау һәм текстар менән эш: һөйләмдәрм, текстар төҙөү һ.б..

Синтаксис. Орфография, пунктуация. Телмәр үҫтереү (4 с.)	Ҡабатлау: башҡорт телендә һөйләм төҙөлөшөнөң үҙенсәлектәре; һөйләмдең баш һәм эйәрсән киҫәктәре. Тиң эйәләр һәм хәбәрҙәр.Һөйләмдә өндәш һүҙҙәр. Һөйләү телмәре һәм яҙма телмәр (ҡабатлау). Текст. Тексттың исеме. Тексттың мәғәнәүи өлөштәре. Өйрәтеү иншаһы, проект эше. Телмәр үҫтереү. Дәреслек иллюстрациялары һәм текст материалдары	Һөйләмде дөрөҫ итеп төҙөү (ҡылымды һөйләм аҙағына ҡуйыу). Һөйләмдең баш һәм эйәрсән киҫәктәрен билдәләү. Туған (башҡорт) телде аралашыу сараһы булараҡ ҡулланыу. Кешенең дөйөм мәҙәнилеге күрһәткесе булараҡ туған телдә телдән иркен аралашыуҙың һәм яҙма телмәр үҫешенең мөһимлеген төшөнөү. Парҙар менән эш: тәҡдим ителгән һүҙҙәргә синонимдар, антонимдар һайлау. Телмәрҙә фразеологизмдарҙы асыҡлау (ябай осраҡтар) һәм телмәрҙә ҡулланылышын күҙәтеү. Практик эш: телмәрҙә тиң эйә һәм тиң хәбәрҙәрҙең ҡулланылышы.. Алатмалы һүҙлек менән эшләргә өйрәнеү. Мәғлүмәт алыуҙа интернет селтәрен ҡулланыу. Дәреслектәге һүрәт сюжеты йәки бирелгән тема буйынса текст төҙөү.Инша яҙыу,проект эше ойоштороу.
Лексика. Телмәр үҫтереү (2 с.)	Һүҙҙең күп мәғәнәлелеге. Һүҙҙең күсмә мәғәнәһе. Синонимдар, антонимдар, омонимдар. Төп башҡорт фразелогизмдары	Күп мәғәнәле һүҙҙәрҙе күҙәтеү (ябай осраҡтар). Һүҙҙең күсмә мәғәнәһен аңлау. Парҙарҙа йәки бәләкәй төркөмдәрҙә өйрәнелгән теманы нығытыу буйынса аңлатмалы һүҙлек менән эшләү., Интернет селтәренән мәғлүмәт алыу мөмкинселектәрен ҡулланыу. Һөйләү һәм яҙма телмәрендә синонимдар, антонимдар, мәҡәлдәр, әйтемдәр ҡулланыу. Һөйләмдә һәм текста һүҙҙең күп мәғәнәлелеген асыҡлау. Дәреслектәге һүрәт сюжеты йәки бирелгән тема буйынса текстар төҙөү.

Морфология. Орфограммалар. Лексика.	Һүҙ төркөмдәре. Исем.Ҡабатлау: исемдең грамматик билдәләре	Парлап, бәләкәй төркөмдәрҙә өйрәнелгән теманы нығытыу буйынса эштәр башҡарыу:

Телмәр үҫтереү	(һаны, заты, килештәре). Үҙләштерелгән һүҙҙәр (исемдәр). Өйрәтеү иншаһы. Телмәр үҫтереү. Дәреслектәге иллюстрациялар һәм текстар.	исемдәрҙең грамматик мәғәнәһе, һаны, килештәре, (сығыштар). Үҙләштерелгән һүҙҙәрҙә (исемдәрҙә) ялғауҙарҙың дөрөҫ яҙылышын өйрәнеү. Исемдәрҙе телдән һәм яҙма телмәрҙә ҡулланыу. Инша яҙырға өйрәнеү. Дәреслектәге һүрәттәр һәм биремдәр буйынса текстар төҙөү.
	Сифат. Ҡабатлау: дөйөм мәғәнәһе, һорауҙары, телмәрҙә ҡулланыу. Сифаттарҙың яһалышы (ябай осраҡтар). Сифаттарҙың сағыштырыу дәрәжәһе. Телмәр үҫтереү	Сифаттың сағыштырыу дәрәжәһен белдереүсе һүҙҙәрҙе туплау, төркөмләү. Һүҙҙең мәғәнәһенән сығып уның ниндәй һүҙ төркөмөнә (исемме,сифатмы) булыуын асыҡлау. Парлап йәки төркөмдәрҙә бирелгән һүҙҙәрҙе сағыштырыу дәрәжәһенә ҡуйырға (ябай осраҡтар) күнегеү. Сифаттарҙы һүҙ төркөмө булараҡ тикшереү. Сифаттарҙы дәреслектәге һүрәттәр,текст материалдары буйынса һөйләмдәр,текстар төҙөүҙә файҙаланыу. Һүрәттәр һәм дәреслектең текст материалдары. Дәреслектәге иллюстрациялар һәм текст материалдары буйынса эш (дискуссия, диалог, һөйләмдәр.текст төҙөү)

	Алмаш: мәғәнәһе, һорауҙары, телмәрҙә ҡулланыу. Алмаш төркөмсәләре. Алмаш һәм исем.Зат алмаштарын текста нигеҙһеҙ ҡабатлауҙарҙы бөтөрөү өсөн ҡулланыу. Өйрәтеү иншаһы.	Текстан алмаштарҙы табыу. Алмаш төркөмсәләрен (зат, күрһәтеү, һорау алмаштарын) өйрәнеү (күҙәтеү, сағыштырыу). Ҙур булмаған тикшеренеүҙә ҡатнашыу: текста исемдәрҙең һан менән алыштырылыу осрағын күҙәтеү, уларҙың мәғәнәһен һәм һорауҙарын сағыштырыу. Һығымта яһау. Яҙма һәм һөйләү телмәрендә зат алмаштарын

		урынлы ҡулланыу (текста нигеҙһеҙ ҡабатлауҙарҙы булдырмау маҡсатында). Инша яҙыу.
	Ҡылым (ҡабатлау). Ҡылымдың мәғәнәһе, һорауҙары, грамматик билдәләре (һаны, заты, ваҡыты), ҡылымды телмәрҙә ҡулланыу. Тамырҙан ғына торған (тамыр) ҡылымдар. Ялғауҙар ҡушып ҡылым яһау (яһалма ҡылым). Ҡылымға морфологик анализ. Өйрәтеү иншаһы. Телмәр үҫтереү. Дәреслектәге иллюстрациялар һәм текст материалдары.	Ҡылымдың мәғәнәһе, һорауҙары, грамматик билдәләре (һаны, заты, ваҡыты), ҡылымды телмәрҙә ҡулланыу. Тамырҙан ғына торған (тамыр) ҡылымдарҙы таныу. Ялғауҙар ҡушып яһалма ҡылым яһау (ҡылымдарҙың яһалышы, ябай осраҡ). Ҡылымға морфологик анализ. Инша яҙырға өйрәтеү.

	Рәүеш. Мәғәнәһе, һораузары, телмәрзә ҡулланыу. Рәүеш төрзәре. Рәүештәрзең яһалышы (ябай осраҡтар). Рәүеш һәм сифат (сағыштырыу). Уларзың һөйләмдәге функцияһы. Өйрәтеү иншаһы. Телмәр үстереү. Һүрәттәр һәм дәреслектең текст материалдары.	Рәүештең мәғәнәһен аңлау, төрөн билдәләү, телмәрзә ҡулланыу. Тамырзан ғына торған, ялғаузар ҡушылыу юлы менән барлыҡҡа килгән рәүештәрзе таныу. Зур булмаған тикшеренеү эшмәкәрлеге: рәүештәрзең һәм сифаттың оҡшашлыҡтары һәм айырмалыҡтары. Уларзың һөйләмдәге функцияһы. Инша язырға өйрәтеү. Дәреслектәге текст материалдары, иллюстрация буйынса әңгәмә, дискуссиялар.
	Һан. Мәғәнәһе, һораузары, төрзәре, телмәрзә ҡулланылыуы. Һандарзың яһалышы (ябай осраҡтар). Телмәр үстереү. Дәреслек иллюстрациялары һәм текст материалдары.	Һанды өйрәнеү: мәғәнәһе, һораузары, төрзәре. Уны телмәрзә ҡулланыу. Һандарзың яһалышын (ябай осраҡтар) күзәтеү. Дәреслектәге һүрәттәр, текст материалдарының йөкмәткеһе буйынса дискуссиялар, әңгәмәләр.
Уҡыу йылында үткәндәрзе ҡабатлау (2 с.)	Фонетика, графика, орфоэпия. Синтаксис. Һүз төркөмдәре.	Өйрәнелгән уҡыу материалын ҡабатлау, нығытыу
Тикшереү эштәре (1-4 сирек)	Контроль диктант (65 - 70 һүз). Эште анализлау. изложение, инша (70 - 75 һүз). Эште анализлау.	Алынған белем, мәғлүмәтте практикала ҡуллана белеү.
Резерв		